

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

22^e JAARGANG

WOENSDAG 1 SEPTEMBER 1937

No. 1131

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.

Aangteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplautweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagi-
na's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens
tarief. Administratie van abonnementen en advertenties:
Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Am-
sterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening
No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statist-
isch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen
f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—,
f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Dona-
teurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut
ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en
genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD.

	Biz.
METAAL-VLIEGTUIGBOUW IN NEDERLAND door Mr. O. Leyendekkers.....	624
De afrooming van het verkeer door A. M. Groot	625
Aspecten van het streven naar nationale zelfgenoeg- zaamheid door Dr. James Rubin'eld.....	627
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Het nieuwe vennootschapsrecht in Zwitserland door Dr. H. Block.....	628
AANTEKENINGEN:	
Richtlijnen voor de interne economische politiek van Zwitserland	632
MAANDCIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandeelen	633
ONTVANGEN BOEKEN.....	635
Statistieken:	
Groothandelsprijzen	636—637
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	635, 638

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De geldmarkt vertoonde in de afgelopen week weinig veranderingen, hetgeen bij de exorbitante geid-
ruimte trouwens niet was te verwonderen. De ultimo
ging voorbij zonder de markt in het minst te heroe-
ren en onder die omstandigheden is het duidelijk, dat
op het crediet van de circulatiebank geenerlei beroep
behoefde te worden gedaan. De mutaties op den week-
staat van De Nederlandsche Bank speelden zich dan
ook vrijwel uitsluitend op de creditzijde af, alwaar
een verschuiving plaats vond van de rekening-cou-
rant-saldi van derden naar de biljetten.

Op de wisselmarkt trekt de flauwere stemming van
het Pond tegenover een vastere van den Dollar de
aandacht. Zeer waarschijnlijk zal men laatstgenoemde
in verband moeten brengen met het feit, dat Dollar-
verkoop voor Japansche rekening voor het oog-
blik een einde schijnen te hebben genomen. Einde
van de week sloten Dollars te Londen op 4.97¼ tegen
4.99 de week tevoren.

De feature van de week vormde overigens wel de
verlaging van het disconto van de Federal Reserve
Bank te New-York met een ¼ pCt. tot 1 pCt., een
niveau, dat sedert de oprichting van het reserve-sys-
teem niet was waargenomen. In het licht van de
sedert eenige maanden door de Amerikaansche auto-
riteiten gevoerde geldpolitiek, welke erop gericht was,
door een verscherping der dekkingsbepalingen van
de deposito's der Member Banks, een monetaire cre-
dietf inflatie te breidelen, doet deze verlaging zonder-
ling aan. Zij bewijst immers, dat, nu door den loop
der omstandigheden, eindelijk in grootere mate door
handel en industrie een beroep op de banken wordt
gedaan en deze zich hierdoor genoodzaakt zien gelei-
delijk een gedeelte van haar portefeuille in staats-
obligaties, uiteraard juist die met korten looptijd, te
liquideeren, de autoriteiten door eerstgenoemde be-
perkende bepalingen inzake de dekking der deposito's
feitelijk in een impasse zijn geraakt. Hieruit trachten
zij zich te redden door een verlaging van het officieele
disconto. Het staat echter nog te bezien, of deze
maatregel het gewenschte effect zal sorteeren, omdat
ook bij een disconto van 1 pCt. het voor de banken
voordeeliger blijft haar kortlopend schatkistpapier,
waarvoor het rendement toch altijd nog lager is, af
te stooten. Hier wreekt zich zeer duidelijk de dualis-
tische geldpolitiek, welke de Regeering van de Ver-
eenigde Staten in de afgelopen maanden heeft ge-
voerd en die vóór alles erop was gericht, de markt
voor het staatspapier ruim en dus goedkoop te houden.

De Fransche Franc wist zich, dank zij interventies
van het Egalisatiefonds, betrekkelijk goed te houden.
Het voorstel van Minister Bonnet, om de 10 pCt. hef-
fing op sommige staatsfondsen te doen beëindigen,
heeft in zeker opzicht een gunstig effect gehad, in
zoverre hierdoor een steun aan den koers der rentes
wordt gegeven. Anderzijds realiseert men zich, dat
deze inkomstenderving de precaire positie der schat-
kist allesbehalve gelegen komt. Het disagio op Ter-
mijnfrancs ondervindt weinig verandering en blijft
omstreeks 20 cents voor den driemaandstermijn.

METAAL-VLIEGTUIGBOUW IN NEDERLAND.

Een der industrieën, die nog groote toekomstmogelijkheden hebben is, naar het zich laat aanzien, de vliegtuigindustrie. Nederland is zoo gelukkig, deze industrie binnen haar grenzen — zelfs binnen haar engste strategische grens, binnen de waterlinie — door meerdere bedrijven vertegenwoordigd te zien. Nu de vliegtuigbouw schijnbaar een evolutie doormaakt van den gemengden bouw naar den metaalbouw, is het van belang te onderzoeken, welken invloed dit kan hebben op de toekomst van de Nederlandsche vliegtuigindustrie. Ondeskundigen zijn al spoedig geneigd te constateeren, dat de Nederlandsche fabrieken thans niet meer up to date zijn en dat alleen „grootbedrijven” in de Vereenigde Staten en in Duitschland nog toekomst hebben. Deze meening is echter onjuist, zooals het navolgende nader moge toelichten.

Vóór alles moet er echter op worden gewezen, dat het nog lang geen uitgemaakte zaak is, of metaalbouw boven gemengden bouw de voorkeur verdient. Het is waar, dat de gemengde bouw in zijn ouden vorm, waarbij de geheele vliegtuigromp is geconstrueerd van staalbuizen, met doek bekleed, niet veel meer wordt toegepast, doch constructies, waarbij hout een groote rol speelt, komen nog bij de modernste typen voor. Zoo is bij de bekende nieuwe Fokkerbommenwerper G-1 het geheele middenstuk van den romp met den vleugel van hout, terwijl het achterste gedeelte geheel van metaal is. Het Fokker-gevechtsvliegtuig T-5 bestaat uit een metalen neus, houten vleugel en voor-romp, terwijl het rompgedeelte achter den vleugel van metalen buizen is, met doek bekleed. Zooals gezegd, staat het geenszins vast, dat het metaal deze constructies zal verdringen. Hout heeft in elk geval het voordeel, dat het gladder afgewerkt kan worden dan metaal, zelfs als men bij dit laatste verzonken klinkwerk bezigt, waardoor dus geen nagelkoppen uitsteken. Naarmate men de snelheden opvoert, wordt deze eigenschap van hout van meer waarde. Hout is ook gemakkelijker te repareren, wat vooral voor militaire vliegtuigen belangrijk is. Dit is mogelijk de reden waarom op het oorlogsterrein in Spanje, naar uit betrouwbare mededeelingen is gebleken, geen voorkeur aan metalen vliegtuigen wordt gegeven.

In sterkte doet het hout in het algemeen ook niet voor metaal onder. Alleen kan men zeggen, dat, bij zéér groote vliegtuigen metaal een lichtere constructie mogelijk maakt. Voorstanders van metaalbouw beweren ook, dat het onderhoud van metalen vliegtuigen geringer is, doch van den anderen kant zijn er thans nog talloze niet-metalen Fokkers in bedrijf, die van 15 jaren her dateeren. Ook dient men te bedenken, dat geheel metalen vliegtuigen eerst in de laatste jaren zijn opgekomen en dat men dus nog niet over volledige gegevens voor de beoordeeling op dit punt beschikt. De mogelijkheid bestaat immers, dat zich na langeren tijd in het metaal vermoeiingsverschijnselen gaan voordoen, die de onderhoudskosten ongunstig beïnvloeden.

Bij de snelle „carrière”, die de metaalbouw in de laatste jaren gemaakt heeft, hebben ongetwijfeld ook andere factoren dan zuivere doelmatigheidsoverwegingen een rol gespeeld: in de eerste plaats het streven der naties om zich ten aanzien van de grondstoffen voor deze sleutelindustrie onafhankelijk te maken van het buitenland. Engeland noch Duitschland beschikken over groote voorraden spruce (sparrenhout), dat, naast berken-, linden- en esschenhout, voor den vliegtuigbouw in de eerste plaats in aanmerking komt. Daarom bevordert de Engelsche regeering het gebruik van hoogwaardige staalsoorten en de Duitsche dat van aluminiumlegeringen. Voorts is metaal, dat machinaal bewerkt kan worden, een gezochte bouwstof in landen, waar geschoolde arbeid

minder gemakkelijk te krijgen is. Wellicht speelt dit in de Vereenigde Staten een rol: in den tijd toch, dat A. Fokker vliegtuigen in de Vereenigde Staten bouwde, liet hij ook reeds de houten vleugels kant en klaar uit Nederland komen. Deze factoren, waarbij wellicht ook de psychologische factor „mode” gevoegd kan worden, verklaren mede het snelle succes der geheel-metalen vliegtuigen. Of dit succes van blijvenden aard zal zijn, is echter momenteel nog niet uit te maken.

Dit vooropgesteld, volgen hieronder eenige bijzonderheden omtrent de metaalbouwstof, die voor Nederland het meest in aanmerking komt. Nederland heeft zelf geen aluminiumindustrie en zoo dit al zoo ware, zou deze voorloopig toch niet in aanmerking komen voor de zeer speciale legeringen, die voor den vliegtuigbouw vereischt zijn. Daarom zullen wij voor de grondstof op het buitenland aangewezen blijven en wel in de eerste plaats op Duitschland, welks industrie het meest ontwikkeld is¹⁾.

De vraag rijst of vliegtuigbouw met behulp van deze metalen in de Nederlandsche fabrieken mogelijk is. Zuiver technisch gesproken is dit ongetwijfeld het geval. Alle installaties en werktuigen, benodigd voor de metaalbewerking, zijn tenminste in één van onze nationale vliegtuigfabrieken aanwezig. Dit blijkt trouwens afdoende uit het feit, dat in Nederland reeds verschillende militaire typen zijn gebouwd, welke ten deele van metaal zijn. (Zie de vliegtuigtypen, vermeld in den aanvang van dit artikel). Ook de inzendingen der Nederlandsche fabrieken op de Avia-tentoonstelling te 's-Gravenhage hebben ertoe kunnen bijdragen, misverstanden als zouden deze bedrijven niet voor metaalverwerking zijn ingericht, uit de wereld te helpen.

De moeilijkheden, die aan metaalbouw in Nederland in den weg staan, zijn echter van financieelen aard. Aan metaalbouw zijn nl. zeer hoge kosten ver-

¹⁾ De Duitsche aluminiumlegeringen worden o.a. gemaakt in de Dürener Metallwerken, en de eerste patenten daarvan dateeren, evenals de naam Duralumin, reeds van 1909. Zij danken hun eigenschappen niet alleen aan hun samenstelling, maar ook aan de wijze van behandeling: verhitting, snelle afkoeling, ontlaten dan wel opslag gedurende langeren tijd bij normale temperaturen, walsen, pletten enz. De soorten, welke voor den vliegtuigbouw het meest van belang zij, zijn de volgende:

a. *Duralumin of Dural*. Dit is een legering van aluminium met 2.5—5.5 pCt. koper, 0.2—2.1 pCt. magnesium, en kleinere percentages mangaan en silicium. Het is van alle legeringen het hardst: rekgrens 26—40 kg/mm², trekvastheid 40—55 kg/mm², Brinellhardheid 100—140. Het wordt geleverd in drie of vier verschillende legeringen en wel in bladen en banden (tot 6 mm dikte) in geperste profielen, in staven, in getrokken buizen en in pers- en smeedstukken.

b. *Duralplat*. Dit is Duralumin, bedekt met een huidje kopervrij alliage. Dit huidje, waarin zich slechts geringe percentages magnesium, mangaan en silicium bevinden, is zeer intens met de kernlegering verbonden en dient om deze tegen weersinvloeden te beschermen, in het bijzonder tegen zeewater en zeelucht. Terwijl de vastheid en de rek van onbeschermd duralumin bij inwerking van zeewater snel verminderen, is duralplat zeer corrosiebestendig. Het wordt geleverd in bladen en banden. Het kopervrije huidje is niet dikker dan 5—7½ pCt. van de totaal dikte.

c. *Duralumin W*. Dit is aluminium, gelegeerd met 3.5—4.5 pCt. koper, 1—1.8 pCt. magnesium en 1.8—2.2 pCt. nikkel. Het wordt geleverd in pers- en smeedstukken en wordt gebruikt voor deelen die aan verhitting boven 150 zijn blootgesteld.

Technische gegevens ontleend aan „Junkers Nachrichten”, jrg. 8, Heft 4 en 5. In een uitvoerig artikel in deze nummers aan het duralumin gewijd, wordt ook de „wirtschaftspolitische” zijde van den metaalbouw onomwonden erkend: „Gleichzeitig trägt die grundlegende Wandlung des Wirtschaftslebens Deutschlands durch den Vierjahresplan der Deutschen Reichsregierung sehr dazu bei, in verstärktem Maße diesen einheimischen Werkstoff — denn als solcher können Aluminium und die Aluminiumlegierungen angesprochen werden — auch als Austauschwerkstoff zu verwenden”.

bonden omdat, vóórdat men aan den eigenlijken vliegtuigbouw begint, eerst een serie mallen en kalibers moeten worden gemaakt, bijv. van lood, waarop dan weer de metalen onderdeelen van vleugels en romp worden vervaardigd. Dit brengt hoge kosten met zich mee, die alleen verantwoord zijn, indien men ze kan omslaan over een groot aantal te bouwen vliegtuigen. Deze vliegtuigen moeten dan bovendien geheel van hetzelfde type zijn, omdat iedere verandering weer den aanmaak van nieuwe mallen en kalibers vereischt.

Hoe belangrijk deze vooruit-te-maken kosten zijn, kan blijken uit het volgende voorbeeld. Toen begin 1936 de Regeering Glenn-Martin bommenwerpers voor het Ned.-Indische leger wilde kopen, is ook een oogenblik overwogen, deze in licentie in Nederland te doen bouwen. Een Nederlandsche vliegtuigenfabriek heeft toen een begrooting gemaakt van de uitgaven, welke gedaan zouden moeten worden om de benoedigde mallen en kalibers te maken. Men kwam tot 175.000 man-uren werk à 70 cent, en daarenboven \$ 32.000 aan materiaal: tezamen circa f 167.500 zonder toeslagen voor „overhead” dekking e.d. Daar er toen slechts sprake was van den bouw van 7 machines, kon de fabriek den bouw niet in overweging nemen: de algemeene onkosten zouden te zwaar drukken op den prijs van iedere machine afzonderlijk. (De prijs van één bommenwerper beliep toen ongeveer 1½—2 ton). De bestelling is daarop in de Vereenigde Staten geplaatst en uiteindelijk besloot de Regeering, in plaats van 7 stuks er 39 te laten bouwen. Over dit aantal omgeslagen zouden de algemeene onkosten natuurlijk van veel minder betekenis geweest zijn en zou ook in Nederland de bouw rendabel geweest zijn. Toen was het echter te laat.

Uit het bovenstaande blijkt duidelijk, aan welke voorwaarde metaalbouw gebonden is, nl. aan vliegtuigbouw in serie. Zoodra een opdracht van voldoende omvang gegeven is, kan de Nederlandsche industrie tot den bouw van metalen vliegtuigen overgaan: niet alleen voor militaire doeleinden, maar evenzeer verkeersvliegtuigen van de klasse der DC-3's, ja zelfs nog grootere viermotorige machines met grooten actieradius, een type dat, naar het zich laat aanzien, spoedig actueel zal zijn.

De nationale defensie stelt aan ons volk zoo hoge eischen, dat de Regeering thans ongetwijfeld in staat is, opdrachten van den gewenschten omvang te verstrekken. Het komt ons voor, dat het in het algemeen belang is, dat zij haar opdrachten ook inderdaad aan de Nederlandsche vliegtuigindustrie geeft — dat dit belang zelfs zóó groot is, dat men van een moreelen plicht mag spreken. Tot natuurlijke, gezonde werkverruiming kan een bloeiende vliegtuigindustrie immers niet weinig bijdragen. Vliegtuigbouw is een zéér arbeidsintensieve industrie en de arbeiders moeten bovendien geschoolde vaklieden zijn, die aanspraak kunnen maken op een betrekkelijk hoog loon, zoodat deze industrie de levensbasis kan zijn voor een welvarende groep arbeiders van zeer goed sociaal gehalte.

Geen enkele instantie kan zich o.i. daartegenover op het standpunt stellen, dat zij ten aanzien van den aankoop van vliegtuigen geheel vrij moet zijn. Volstrekte vrijheid is nu eenmaal onverenigbaar met het begrip samenleving. De gemeenschap, zonder welke geen overheidsdienst of onderneming kan bestaan, heeft bepaalde aanspraken en in onzen tijd geldt een der voornaamste van deze aanspraken de bevordering van werkverruiming. Dit algemeen belang is zoozeer gemoed bij den vliegtuigbouw, dat men het ontwerpen van nieuwe typen niet meer een particuliere aangelegenheid mag noemen van deze of gene fabriek, doch een zaak waarin alle bij de luchtvaart betrokkenen moeten samenwerken.

Tenslotte dient er op gewezen dat, zoolang de superioriteit van den metaalbouw niet overtuigend is gebleken, deze den gemengden bouw in de Neder-

landsche fabrieken nimmer geheel en al zal verdringen. Deze laatste toch is voor de Nederlandsche industrie van bijzonder belang in verband met den verkoop van licenties. Deze vormt een voornaam bron van inkomsten voor de Nederlandsche fabrieken. Vooral bij militaire vliegtuigen komt het voor, dat hier te lande een type ontwikkeld wordt, dat er enkele exemplaren van gebouwd worden en dat dan de licentie aan één of meer vreemde regeeringen verkocht wordt. Deze laten dan in hun eigen land, onder leiding van enkele Nederlandsche technici een aantal machines van dat type bouwen. Dit aantal is veelal niet groot en daarom zou metaalbouw voor zulke cliënten te duur worden. Met het oog op den verkoop van licenties is het daarom van belang, dat de Nederlandsche industrie zich blijft specialiseeren op gemengden bouw.

Doch daarnaast ligt thans een belangrijk arbeidsveld op het gebied van den metaalbouw. Moge dit voor haar ontsloten worden door de rationeele samenwerking van alle bij den vliegtuigbouw betrokken instanties.

Mr. O. LEYENDEKKERS.

DE AFROOMING VAN HET VERKEER.

De snelle ontwikkeling van het wegverkeer heeft de concurrentieverhoudingen in het verkeerswezen gedurende de laatste jaren sterk gewijzigd. Speciaal voor wat betreft het goederenvervoer geniet het beroepsvervoer als ook het werkverkeer hier te lande nog welhaast onbepaalde vrijheid. De Spoorwegen ondervinden van deze concurrentie in zeer ernstige mate den invloed. Sinds jaar en dag heeft het spoorwegvervoer hier te lande te concurreren met het watervervoer, doch die concurrentie beperkte zich tot de verbindingen tusschen de z.g. natte plaatsen, de plaatsen dus die aan den waterweg zijn gelegen. De vervoerssnelheid bij de Spoorwegen was in vroeger jaren bovendien belangrijk grooter dan bij het vervoer te water en deze beide factoren leidden ertoe, dat zich geleidelijk een afscheiding voltrok tusschen het werkgebied van de spoorwegen en van den waterweg. De motoriseering van de binnenscheepvaart heeft de vervoerssnelheid van het waterverkeer verhoogd en de samenwerking tusschen auto en binnenschip opende de mogelijkheid om het vervoer tusschen droge plaatsen te bewerkstelligen door gedeeltelijk vervoer per schip en gedeeltelijk vervoer te land. Van die oorspronkelijke afscheiding van het werkgebied van de verschillende verkeersmiddelen is daarom thans niet veel meer te bemerken; de concurrentie strekt zich thans uit tot het geheele vervoer.

Eén van de grondpijlers van de tariefpolitiek van de Spoorwegen wordt in dezen concurrentiestrijd bedreigd, nl. de classificatie van de vervoertarieven in verband met de draagkracht der verschillende goederen. In de periode van begrensd concurrentie kon voor goederen van hooge waarde een relatief hoog vervoerprijs bedongen worden, terwijl voor het vervoer van goedkope goederen een lage vrachtprijs werd berekend. De dure goederen leverden een vervoerprijs op, die hooger was dan de gemiddelde kosten van het vervoer; de vervoerprijs der goedkope goederen was niet voldoende om de kosten van dat vervoer geheel te dekken, maar zoolang de te bedingen vervoerprijs hooger was dan de variabele kosten van dat vervoer werd de rendabiliteit van de spoorwegen ook door dat minder loonende vervoer bevorderd. Door deze differentiatie van de tarieven werd de nationale en internationale arbeidsverdeling bevorderd; goederen, die geen hoge vervoerkosten konden dragen konden bij deze tariefconstellatie toch vervoerd worden.

Men heeft het dikwijls doen voorkomen, alsof deze bevordering van de arbeidsverdeling de doelstelling was van deze tariefpolitiek, alsof de spoorwegen het offer van vervoer tegen een prijs, die lager was dan de kostprijs aanvaardden om die arbeidsverdeling te verbeteren, daartoe in de gelegenheid gesteld door

het feit, dat andere goederen een hogere vracht opbrachten. Dit is een verkeerde voorstelling van feiten. De spoorwegen brachten geen offer door dit vervoer tegen lage prijzen; dit vervoer beneden kostprijs verbeterde de rendabiliteit van het spoorwegbedrijf, omdat het meer opracht dan de variabele kosten. Zouden de spoorwegen dat vervoer hebben afgestooten, dan zouden de kosten van het bedrijf zijn verminderd met de variabele kosten aan dat vervoer verbonden, terwijl daartegenover de geheele opbrengst van dat vervoer zou zijn uitgevallen. Zoolang de opbrengst dus hoger was dan die variabele kosten, moest afstooting van dat vervoer de winst verminderen.

Dat de spoorwegen vele jaren in staat waren deze tariefpolitiek door te voeren, vindt zijn verklaring in het feit, dat in de jaren, waarin zich de concurrentie beperkte tot het watervervoer, door de spoorwegen een monopolioide positie werd ingenomen. Van een absoluut monopolie kan in het vervoerbedrijf ook in het verleden niet worden gesproken, maar de concurrentie beperkte zich in die jaren tot de verbinding tusschen bepaalde plaatsen en verder tot bepaalde categorieën van goederen. Bepaalde groepen van goederen waren practisch aangewezen op spoorwegvervoer, andere groepen van goederen werden nagenoeg geheel te water vervoerd. Op die trajecten, waar de concurrentie tusschen beide vervoermiddelen fel was, werd het principe dan ook in het verleden reeds veelal doorbroken.

Nu de concurrentieverhoudingen door de ontwikkeling van het verkeerswezen zich zoo hebben toegespitst en nu die concurrentiestrijd over het geheele land en ten aanzien van welhaast alle categorieën van goederen wordt gevoerd, blijkt doorvoering van het principe, waarbij de vrachtprijs afhankelijk gesteld wordt van den aard van het goed, niet langer doorvoerbaar. Dit is een eenvoudig en direct gevolg van de uitbreiding van dien concurrentiestrijd. De bakker, die in een welvarende wijk en in een arbeiderswijk brood levert, zou in die eerste wijk voor zijn brood zeer wel een hooger prijs kunnen bedingen en het is zeker niet onmogelijk, dat het hem voordeel zou bieden in de arbeiderswijk tegen een lageren prijs te leveren om zijn omzet te stimuleeren. De bakker en de arbeiders zouden door die prijspolitiek waarschijnlijk beiden gebaat zijn, maar de mogelijkheid om die prijspolitiek te voeren wordt hem door de concurrentie ontnomen. Er zou direct een concurrent opstaan, die in de welvarende wijk het brood tegen lageren prijs zou leveren en de eerste bakker zou in zijn bedrijf verlies lijden, indien hij zijn geheele omzet zou moeten leveren tegen den lagen prijs, die hij in de arbeiderswijk zou bedingen.

Geheel hetzelfde geldt ten aanzien van vorengenoemde tariefpolitiek in het vervoerwezen, die tariefpolitiek kon onmogelijk gehandhaafd blijven, toen de concurrentie een zoo algemeen karakter kreeg. Men kan het in het voorbeeld van den bakker betreuren, dat de arbeiders in den vervolge een hooger prijs voor hun brood moeten betalen en zoo kan men ook betreuren, dat, door de nivelleering van de tarieven op een gemiddeld niveau, de vervoermogelijkheid van verschillende goederen wordt uitgeschakeld; dit alles is een gevolg van de vrije concurrentie, die nu eenmaal een drang uitoefent in de richting van één algemeen marktprijs voor gelijkwaardige goederen en gelijksoortige diensten.

In het verkeerswezen duidt men de concurrentie, die ten doel heeft het meest waardevolle, dus meest lonende vervoer te onttrekken aan andere vervoermiddelen, aan met den naam „afroaming van het verkeer”. Zou men met die uitdrukking het verschijnsel willen typeeren, dan zou daar weinig bezwaar tegen bestaan, maar velen gaan verder en zien in die afroaming van het verkeer een, in economischen zin, ontwrichtende prijszonderbieding. Dit is echter geheel onjuist; het moge juist zijn, dat door de voortgaande nivelleering van de tarieven op het

gemiddelde niveau de vervoermogelijkheid van de laagstgeclasserde goederen verkleind wordt, maar dat is niet anders dan een consequentie van het principe der vrije concurrentie, dat in onze geheele maatschappij is doorgevoerd. De verschijnselen treden hier alleen duidelijker aan het licht, omdat wij den overgang van den ouden toestand in den nieuwen toestand zelf meemaken.

De prestatie, die door het vervoermiddel geleverd moet worden, is geheel onafhankelijk van den aard van het te vervoeren goed; ook de kosten van het vervoer worden door den aard van het goed niet beïnvloed en het is daarom vanzelfsprekend, dat de vervoerder, die de keuze heeft tusschen twee vervoeren van gelijken omvang, het meest lonende zal kiezen en voor elk van die beide vervoeren eventueel een gelijke prijsaanbieding zal doen. Volhardt het andere vervoerbedrijf in de handhaving van het principe der tariefdifferentiatie, dan moet dat leiden tot een overheveling van het meest lonende vervoer, dus tot afroaming van het verkeer.

De afroaming van het verkeer beperkt zich echter niet tot de aantrekking van het vervoer van die goederen, die de meest lonende vrachtprijzen opleveren; daarnaast bestaat een afroaming van het verkeer in dien zin, dat het concurrerende vervoermiddel zich werpt op die trajecten, die de grootste verkeersdichtheid hebben. In het reizigersvervoer zagen wij daarvan voor enkele jaren een zeer duidelijk voorbeeld in de wilde busdiensten en taxidiensten op het traject Amsterdam—Den Haag, een traject met een bijzonder intensief reizigersvervoer. Daarnaast treedt hetzelfde verschijnsel, zij het ook in minder markanten vorm, op in het goederenvervoer.

Ook de verklaring van dit verschijnsel is tot dezelfde oorzaken terug te voeren. De vervoerprestatie en de vervoerkosten zijn onafhankelijk van het traject, dat wordt bereden en de concurrentie richt zich dus in de eerste plaats op de meest lonende trajecten. Men zou ook dit kunnen zien als een consequentie van de vergroting van het gebied, waarop zich de concurrentiestrijd afspeelt, doch hierbij is een zeer bijzondere factor in het geding. Aan de tariefpolitiek van de Spoorwegen wordt de eisch van uniformiteit gesteld. De Spoorwegen hebben als eenig algemeen vervoermiddel een vervoerplicht te vervullen, die ook in de wet is vastgesteld. Men mag die uniformiteit thans niet meer zoo zien, dat de Spoorwegen verplicht zouden zijn alle vervoeren tegen denzelfden prijs per tonkm te verrichten. In de laatste jaren hebben de Spoorwegen zeer vele speciale overeenkomsten afgesloten en van een eenheidsvervoersprijs kan dan ook zeker niet worden gesproken. Wel ligt echter de maximumvervoersprijs, die bedongen kan worden vast in de officieele tarieven en die prijs geldt zoowel voor de verkeersdichte, als voor de verkeersarme gedeelten van ons land. Alleen de Spoorwegen hebben zulk een vervoerplicht voor het geheele land, aan andere meer lokaal werkende vervoermiddelen kan ook zulk een verplichting niet worden opgelegd, omdat die vervoerplicht ondeelbaar is.

Ofschoon dus de uniformiteit in de tarieven in de laatste jaren verminderd is, is de begrenzing naar boven gehandhaafd. Bovendien vervoeren de contractanten van de Spoorwegen in het algemeen door het geheele land en het is daarom practisch ondoorvoerbaar bij de vaststelling van de contractvrachtprijzen rekening te houden met de verkeersdichtheid op de verschillende trajecten, waarover dat vervoer zal plaats vinden. Het uniformiteitsprincipe is ook in de algemeene meening zoo diep ingeworteld, dat het als een onredelijkheid zou worden aangemerkt, indien in een vervoercontract voor verschillende baanvakken verschillende prijzen zouden worden berekend.

Dat bij de vaststelling van den contractprijs rekening wordt gehouden met den omvang, de regelmaat en den aard van het vervoer vindt men algemeen redelijk en normaal, maar de verkeersdichtheid op de

baanvakken, waarover het vervoer moet geschieden beschouwt men niet als een factor, die daarop van invloed behoort te zijn en dat terwijl die vervoersdichtheid één van de belangrijkste factoren is, die den kostprijs van het vervoer per tonkm beïnvloeden. Zoolang geen verband gelegd wordt tusschen den vervoerprijs en de vervoerdichtheid, moet het algemeene vervoerbedrijf in een nadeelige positie verkeeren, want de concurrerende vervoermiddelen zullen zich vanzelfsprekend werpen op het vervoer, dat de geringste kosten veroorzaakt en dat is het vervoer over de trajecten met het meest intensieve verkeer. Zij zullen trachten dat vervoer aan de Spoorwegen te onttrekken en zich zelfs geen moeite geven, om ook dat andere vervoer aan zich te trekken. Het gevolg van een en ander is, dat de Spoorwegen worden aangewezen op het vervoer met de hoogste kosten per tonkm en in den concurrentiestrijd komen zij daardoor in een zeer moeilijke positie.

Van de zijde van de Spoorwegen heeft men getracht deze bezwaren te ondervangen door met groote verzenders contracten af te sluiten voor het geheele vervoer. Die verzenders deden daardoor afstand van het voordeel, dat ligt in een splitsing van het vervoer in twee deelen, n.l. het vervoer over verkeersdichte verbindingen, waarvoor door het particuliere beroepsvervoer lage prijzen werden aangeboden en het vervoer in verkeersarme gebieden, dat door de Spoorwegen moest worden verricht tegen het normale algemeene geldende tarief. Daartegenover staat dan, dat de verzenders die zulk een contract afsloten bijzondere rabatten konden bedingen. Deze speciale contracten geven echter geen volledige oplossing voor de bovengeschetste bezwaren, welke de Spoorwegen ondervinden door de onttrekking van de meest loonnende deelen van het vervoer. Zij kunnen alleen worden afgesloten met zeer groote verzenders; de groote groep van kleinere verzenders, die door het aantal eveneens van zeer groote betekenis is, kon niet op deze wijze gebonden worden.

Indien gesproken wordt van afrooming van het verkeer, dan doelt men daarmee gewoonlijk uitsluitend op de onttrekking van het vervoer van de meest waardevolle goederen. Die vervoersonttrekking wordt verklaard door het feit, dat de Spoorwegen in de bestaande tariefstelling ongelijke prijzen berekenen voor het vervoer van verschillende goederen, terwijl de economische kosten van het vervoer van die verschillende groepen van goederen gelijk zijn. De onttrekking van het verkeer over de verkeersdichte baanvakken spruit voort uit een andere oorzaak. De vervoerkosten op een baanvak met groote verkeersdichtheid zijn per tonkm lager dan op een baanvak met geringe verkeersdichtheid, terwijl de prijzen niet afhankelijk zijn van de verkeersdichtheid. In het algemeene kan men dus zeggen, dat vorenbedoelde verkeersonttrekking voortvloeit uit de omstandigheid, dat de vervoerprijzen, die door de Spoorwegen worden berekend, niet gebaseerd zijn op de economische kosten, die aan elk onderdeel van dat vervoer verbonden zijn.

Zij, die de uniformiteit in de tarieven van de Spoorwegen gehandhaafd willen zien, zullen zich moeten verzoenen met de gevolgen van deze onttrekking van het meest rendabele vervoer; zij zullen daarom een verliesbrengend spoorwegbedrijf moeten aangaan. Daarmee is geenszins gezegd, dat het geheele huidige spoorwegverlies uit deze oorzaak voortspruit, maar zeker schuilt hierin één van de belangrijke verliesoorzaken van het bedrijf.

Theoretisch staan nog twee andere wegen open, maar de praktische bezwaren aan de doorvoering daarvan verbonden zijn zoo groot, dat naar ons oordeel het middel ernstiger zou zijn dan de kwaal. Men zou het uniformiteitsprincipe in de tariefpolitiek van de Spoorwegen kunnen prijsgeven en in dat geval dus de spoorwegtarieven geheel moeten aanpassen aan de economische kosten van het vervoer, waarbij dan

een sterke variatie in de tarieven in verband met de verschillen in de verkeersdichtheid in verschillende deelen van het land een onvermijdelijke consequentie zou zijn. Ook zouden bovengenoemde bezwaren te ondervangen zijn door een zeer diep ingrijpende ordening van het verkeerswezen, waarbij de vervoerprijzen zouden moeten worden gebaseerd op de gemiddelde kosten van het vervoer. Zulk een regeling zou echter moeten leiden tot een onduidelbare verstarring en praktisch ook ondoorvoerbaar blijken.

A. M. GROOT.

ASPECTEN VAN HET STREVEN NAAR NATIONALE ZELFGENOEGZAAMHEID.

Het is in den allerjongsten tijd steeds meer gebruikelijk geworden, het begrip „nationale zelfgenoegzaamheid” of autarkie niet langer te verbinden aan den toestand van een voldoende voorziening in de levensbehoefte uit natuurlijke eigen bronnen, zooals de grond, mijnen, petroleumvelden enz. Veeleer denkt men nu aan zekere geruchtmakende mogelijkheden van industriële zelfvoorziening met vitale grondstoffen en zelfs zekere levensmiddelen uit bepaalde, in ruimer mate in het betreffende land aanwezige, grondstoffen, bijv. door chemische omzetting van steen- of bruinkool, hout, aardappelen, in de thans iedereen bekende synthetische producten, zooals stikstof, benzine, rubber, kunstzijde of stapelvezel en een groote reeks andere stoffen.

Het algemeene kenmerk van de minder goed aangeschreven „Ersatzwirtschaft”, alsmede van het autarkische streven naar nationale zelfgenoegzaamheid in den beteren zin des woords, is als het ware een cyclische omkeering in het productieproces, daar op deze manier gepoogd wordt, om uit half of geheel verwerkte producten weer grondstoffen te vervaardigen, terwijl daarentegen onder normale omstandigheden grondstoffen voor de vervaardiging van fabriekaten gebruikt worden. Het is immers een lange weg van de delving van steenkool en den verbouw van aardappelen tot het verkrijgen van acetyleen, om te zwijgen van het maken van chloor uit zout en van andere scheikundige stoffen, waaruit tenslotte de grondstof (synthetische rubber) gemaakt wordt.

De productie van synthetische benzine of stikstof bijv. vereischt een moeilijke en kostbare ontleding van gewone kool in zeer kapitaal-intensieve bedrijven, voordat de elementen voor de synthese benodigd, verkregen zijn. En precies hetzelfde is het geval t.o.v. een lange reeks surrogaten, zooals kunstmatige vetten, houtsuiker enz. Over het geheel beschouwd kan men hierbij slechts een omzetting van aanwezige in niet aanwezige nationale grondstoffen voor bepaalde behoeften vaststellen. Toch is het momenteel ook den scherpzinnigsten econoom onmogelijk om de eigenlijke grenzen tusschen z.g. surrogaten (Ersatz) en levensvatbare synthetische productie af te bakenen, gezien het feit, dat vele uit den nood des tijds geboren nieuwe producten vaak later tot geweldige bronnen van verzorging uitgroeien konden. Men denke hierbij slechts aan de beginperiode van de biet-suikerindustrie en haar ontwikkeling onder den druk van de continentale blokkade door Napoleon, of aan de fundamentele verdringing van de Indische indigo door de synthetische verfstoffen, voorts aan de bereiding van stikstof uit de lucht, aan de kunstzijde uit cellulose, kunsthars uit steenkool, aluminium uit bauxiet, om slechts eenige alledaagsche voorbeelden te noemen van de groote ontwikkeling van industrieën, die uit noodtoestanden zijn geboren.

Uit het oogpunt der wereldhuishouding lijkt op het eerste gezicht het streven naar zelfvoorziening in tal van landen uit te loopen op een geleidelijke en tenslotte mogelijk ook noodlottige ontvricting van het stelsel van internationaal ruilverkeer.

Zelfs meenen sommigen onder de pessimisten, dat na korter of langer tijd, door de hand over hand toenemende autarkische ontwikkelingen in een steeds

grooter aantal naar industrialisatie strevende landen, aan deze noodlottige ondermijning van het internationale handelsverkeer niet meer te ontkomen zal zijn.

De redeneering is daarbij meestal aldus, dat juist onder den vrijwel algemeenen druk van oorlogsvrees, de pogingen om door zelfvoorziening het economisch zelfbehoud te consolideeren, veel omvattender proporties gaat aannemen dan in vroeger tijden, zoodat een atomiseering van de wereldhuishouding er op zijn minst sterk door wordt versneld. Weliswaar kunnen de geweldige kapitalen, vereischt voor het in exploitatie brengen van de kapitaalintensieve synthetische bedrijven in normale tijden stellig niet gemakkelijk verkregen worden; tenzij door opname van leeningen bij financiers, die zich te voren van de rentabiliteit van de productie verzekeren. Maar in het tegenwoordige tijdsgewricht worden door de Overheid geweldige bedragen, welke evenzeer als „verzekeringspremie”, voor het nationaal zelfbehoud in geval van oorlog of bijzonder sterk nijpend deviezengebrek worden beschouwd, als de uitgaven voor de bewapening zelf, zonder meer opgebracht en makkelijk afgeschreven.

Deze omstandigheid is het juist, welke het voortstuwen van een aanvankelijk zeer riskante en oneconomische productie op den weg naar massafabrikatie in hooge mate bevordert. Zulks te meer; wanneer het „nationale” voortbrengsel, gewonnen uit „nationale” grondstoffen (lucht, zout, kool, enz.), en uitgevonden door „nationale hersens”, met behulp van propaganda een breede of althans voorbereide markt kan vinden, waardoor het inburgeren daarvan in de hand gewerkt wordt en deeling der kosten door massalen afzet het gevolg is. Aan de „potentialities” (zooals de Engelschen zouden zeggen) van de autarkische ontwikkelingstendens lijkt derhalve het gevaar van een grondige verstoring van het internationale handelsverkeer verbonden.

Bestaat dit gevaar werkelijk? Ik geloof, dat dit laatste overschat wordt. In de eerste plaats bedenken men, dat tengevolge van de uitbreiding van de synthetische productie weliswaar grondstoffen, welke in een bepaald land dreigen te ontbreken, op grooter schaal ter beschikking gesteld kunnen worden, toch dat dan ook het oorspronkelijke idee van een „nationaal” product vervalscht wordt. Want een op scheikundige en natuurkundige wijze tot stand gebracht product verliest zijn karakter als zuiver nationaal product¹⁾. Zoo heeft bijv. de uitbreiding van de synthetische reukstoffen in Frankrijk zelf aan de inheemsche cultuur en verwerking van reukplanten in de vermaarde omgeving van Grasse, alsmede aan den uitvoer daarvan, nadeel berokkend. Er zijn talrijke voorbeelden van, dat het scheppen van een synthetische productie in een bepaald land er meestal toe leidt, dat een aanverwante en als typeerend nationaal doorgaande tak van bedrijf kwijnt of sterk in gedrang raakt. Veronderstellen wij bijv., dat de nu opkomende vervaardiging van lenzen uit kunstthars overal uitbreiding zal vinden, zoo zou het zeker met de voor typisch nationaal doorgaande productie van optische artikelen te Jena in Duitschland al spoedig gedaan zijn.

Uiteraard kunnen wij hier deze gevolgen slechts terloops vermelden en er nogmaals de aandacht op vestigen, dat een vermeerderde synthetische productie in een bepaald land de neiging vertoont, om de nationale productie te internationaliseeren; want technische procédés kunnen onmogelijk eeuwig een geheim voor concurrerende andere landen blijven. De ervaring leert, dat een bepaald procédé andere procédés uitlokt. Men denke bijv. aan het A.K.U.-procédé voor de winning van vezel uit ondermelk en het z.g. lanital-procédé uit caseïne van Ferretti bij de Italiaansche kunstzijdefabriek Snia Viscosa. Er

¹⁾ Hetwelk daarin bestaat, dat bijzonder nationale grondstoffen, een typisch handwerksgewijze productie of speciale industriele procédés bij de vervaardiging toegepast zijn.

zijn, om willekeurig andere voorbeelden op te noemen, verscheiden procédés voor het verkrijgen van stikstof uit lucht en kool, van kunstzijde uit cellulose van verschillende herkomst en aard, kunsttharsen uit talrijke derivaten enz. Een synthetisch product is in wezen een internationaal product, juist zooals een synthetisch vervaardigde diamant (saphir, robijn) té zuiver en té regelmatig is, in vergelijking met de natuurlijke diamant, welke vaak niet regelmatig kristalliseert of zelfs onzuiverheden bevat. De natuurlijke diamant heeft evenwel vooralsnog de reputatie van afkomst uit de vermaarde diamantmijnen te Kimberley, Britsch-Indië enz.

Wij zien dus, dat er grenzen zijn voor een uitbreiding van de zelfgenoegzaamheid door middel van de synthese, want deze draagt ertoe bij, dat de absoluut noodzakelijke uitvoer van „nationale” voortbrengselen met het doel om buitenlandsche betalingsmiddelen te verkrijgen, vermindert naarmate het buitenland ook deze producten gaat vervaardigen.

Toch zit er nog een ander fundamenteel nadeel vast aan een te sterke opdrijving van de synthese, t.w. de nijpende noodzakelijkheid, om niet alleen nieuwe hulpbronnen voor de winning van het eindproduct te ontsluiten, zooals mijnputten voor de voortbrenging van een bepaalde soort kool, voor een bepaalde chemische verwerking benodigd, maar tevens over te gaan tot op groote schaal kappen van boomen, voor de winning van een bepaald soort cellulose. M.a.w. tegenover de betere voorziening aan den eenen kant, staat een verarming aan den anderen kant, terwijl met het oog op de kapitaalintensiteit der synthetische productie, het probleem van de werkloosheid er geen oplossing door vindt. In dit opzicht was onlangs o.m. een discussie in het Engelsch Hoogerhuis zeer leerzaam, waaraan o.a. de president-commissaris van de Industrial Chemical Industrie Ltd. deelnam, toen het vraagstuk der uitbreiding van de synthetische benzineproductie in Groot-Brittannië besproken werd. Ook in de meest bevoegde kringen in Engeland staat men voorloopig nog zeer sceptisch tegenover het probleem van de rentabiliteit van dezen bedrijfstak, alhoewel het reusachtige benzinebedrijf van Billingham aldaar sedert lang onder betrekkelijk gunstige voorwaarden en beschermd door protectionistische maatregelen werkzaam is.

Onze conclusie kan dus alleen luiden, dat „de boomen van de autarkie niet tot in den hemel groeien”, d.w.z. dat het gevaar voor een ineenstorting van de wereldhuishouding of zelfs maar van het stelsel der internationale goederenruil, schromelijk overdreven wordt. Integendeel voorzien wij juist op grond van te ver gedreven zelfvoorziening een verruiming van het internationale ruilverkeer, dus de voorbereiding voor een nieuwen cyclischen ommekeer in de economische tendenzen.

Dr. JAMES RUBINFEID.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING. HET NIEUWE VENNOOTSCHAPSRECHT IN ZWITSERLAND.

Dr. H. Block te Bern schrijft ons:

De laatste tien jaren zullen in de geschiedenis van het vennootschapsrecht als een periode van hervormingen worden beschouwd. Vele landen hebben in deze periode hun wetgeving op de vennootschappen vernieuwd. Hiervoor kunnen drie oorzaken worden aangevoerd.

In de eerste plaats moesten de verouderde wetten aan de economische ontwikkeling worden aangepast. De tot dat tijdstip geldende bepalingen waren vaak reeds tientallen jaren geleden afgekondigd. Toestanden, waarvoor destijds normen waren vastgesteld, bestaan niet meer, nieuwe economische verschijnselen zijn op den voorgrond getreden, waarmede de rechtspraak zich noodzakelijkerwijze moest bezighouden,

doch welke door den wetgever nog niet waren geregeld. Dit verzuim wordt nu ingehaald.

In de tweede plaats waren er gedurende de laatste twee crises groote misstanden aan het licht gekomen. Vele directies maakten van haar volmachten een zodanig gebruik, dat zij haar maatschappijen leegplunderden; de organen, met het toezicht belast, hebben hun taak niet naar behooren vervuld, hadden vergrijpen en verliezen over het hoofd gezien of zelfs verzwegen. Hierdoor ontstond voor den wetgever een tweede taak, namelijk dergelijke verderfelijke verschijnselen in de toekomst te voorkomen, de veiligheid te vergrooten en de sancties te verscherpen.

Tenslotte deden in den loop van de decennia nieuwe ideeën t.a.v. het vennootschapsrecht haar intrede, die naar verwezenlijking streefden. Men wilde de werknemers in het bestuur of toch tenminste in de winst van de ondernemingen doen deelen, dan wel men meende een metaphysisch verschijnsel de „onderneming an sich” tegen de hebzucht en de kortzichtigheid van de vrije aandeelhouders te moeten beschermen, hetgeen uitliep op een bevoorrechtiging van de bestuurskringen, terwijl het overbrengen van het leidersbeginsel uit de politiek naar het vennootschapsgebied hetzelfde doel heeft.

Het is thans van belang te constateeren, dat de tweede en derde bron van de vernieuwing van het vennootschapsrecht op de herziening van het Zwitsersche verbintenissenrecht geen invloed hebben gehad. Stellig hadden de ineensstoringen gedurende de moeilijke en langdurige crisis ook in Zwitserland hier en daar misstanden aan het licht gebracht, doch er ontstonden geen groote schandalen, zooals die, welke verbonden zijn aan de namen Kreuger, Lahusen, Hatry, Oustric of Gualino, terwijl de algemeene zakenmoraal niet in die mate verwilderde als in andere landen. En daar ook in het politieke leven van Zwitserland de democratische traditie gehandhaafd werd en van het experiment eener omvorming van de maatschappij werd afgezien, sluiten de nieuwe wettelijke bepalingen, welke op 1 Juli van dit jaar van kracht werden, nauw aan bij het bestaande recht.

Ten deele volstaan zij met het vastleggen van de door de rechtspraak opgestelde normen, maar ook daar, waar veranderingen moesten worden aangebracht heeft de wetgever in den geest van het oude recht gewerkt en elk radicalisme vermeden. Het ging in wezen in het geheel niet om een hervorming of om een revolutionaire wijziging, zooals bijv. in Duitschland heeft plaats gehad, doch om een herziening, een algeheele aanpassing van de wet aan de behoeften van het bedrijfsleven, welke niet door gebeurtenissen van den jongsten tijd was afgedwongen, doch tientallen jaren geleden reeds in overweging werd genomen en reeds langen tijd was voorbereid. Toen namelijk krachtens de grondwetswijziging van 13 Nov. 1898 aan den Bond de wetgeving op het gebied van het burgerlijk recht werd toegewezen en de codificatie van het Zwitsersch privaatrecht ter hand werd genomen, besloot men het verbintenissenrecht van 14 Juni 1881 ten deele ongewijzigd in het burgerlijk wetboek over te nemen, opdat het nieuwe recht niet later dan in 1912 in werking zou treden.

Reeds in 1911 echter verleende het Departement van Justitie den schepper van het burgerlijk wetboek, Prof. Eugen Huber, opdracht, met de bewerking te beginnen van het vennootschapsrecht, dat evenals het wissel- en chèquerecht niet herzien was. De groote jurist ontwierp na zorgvuldige beraadslagingen een wetsontwerp, dat hij in 1920 aan de regeering voorlegde; ziekte en dood maakten aan zijn verdere medewerking een einde. Daardoor werd het vroegere lid van den Bondsraad Arthur Hoffmann met de voortzetting van de herziening belast, en nadat de publieke opinie haar standpunt had bepaald en talrijke denkbeelden had geopperd, ontstond in 1923 een wetsontwerp-Hoffmann. Wij wijzen op twee belangrijke veranderingen: de door Huber toegevoegde gelegenheids-

vennootschap werd weder afgeschaft, in haar plaats kwam de besloten N.V. (G.m.b.H.), welke in het Zwitsersche recht tot dusver niet had bestaan en waarvan Huber een tegenstander was. In 1925 werd het ontwerp door een uitgebreide commissie van deskundigen onderzocht en op 21 Febr. 1928 diende de Bondsraad bij het Parlement het definitieve ontwerp in. De Nationale Raad en de Stendenraad beraadslaagden hierover en tenslotte kwam dus de wet van 18 Dec. 1936 tot stand, welke op 1 Juli van dit jaar in werking trad, dus bijna een kwarteeuw, nadat met de herzieningswerkzaamheden een aanvang was gemaakt.

Scheiding tusschen de naamlooze vennootschap en de coöperatieve vereeniging.

Het nieuwe verbintenissenrecht¹⁾ regelt het recht van de „collectieve vennootschap” (d.i. de Zwitsersche benaming voor de firma), de commanditaire vennootschap, de naamlooze vennootschap, de commanditaire vennootschap op aandelen, de besloten naamlooze vennootschap en de niet tot de handelsondernemingen behorende coöperatieve vereenigingen. Een volgend hoofdstuk vermeldt de bepalingen omtrent het handelsregister, de formaliteiten, waaraan bij elk der ondernemingsvormen moet zijn voldaan en de regels betreffende de commercieele boekhouding, terwijl een derde hoofdstuk de papieren van waarde behandelt, en wel in hoofdzaak den wissel en de chèque, waarbij naar aanpassing aan de in 1930/31 door twee Geneefse conferenties opgestelde internationale wissel- en chèqueregeling gestreefd werd.

Wij beperken ons hier tot een beschouwing over het vennootschapsrecht en tot eenige opmerkingen t.a.v. het herziene recht op de coöperatieve vereeniging en het nieuwe recht op de besloten naamlooze vennootschappen. Het hierbij behandelen van de coöperatieve vereeniging is daarom gerechtvaardigd, omdat onder het oude recht ondernemingen als coöperaties werden gesticht, die zuiver kapitalistische doeleinden nastreefden, dus niet, zooals thans volgens de wettelijke definitie van de coöperatieve vereeniging „in hoofdzaak de bevordering of veiligstelling van bepaalde economische belangen harer leden door onderlinge hulp ten doel heeft” (art. 828). Dit was mogelijk, doordat de samensteller van het coöperatieve vereenigingsrecht, zooals dit tot dusverre gold, de Züricher hoogleraar voor privaatrecht, Bluntschli, er bewust genoeg mede had genomen, een algemeen kader te scheppen, om de coöperatie, die destijds aan het begin van haar ontwikkeling stond, vrije baan te laten. De terughoudendheid van den wetgever is over het algemeen steekhoudend gebleken, ook wanneer men rekening houdt met de opkomst van pseudo-coöperaties.

Teneinde te verhinderen, dat ondernemingen de strengere voorschriften van het vennootschapsrecht zouden ontwijken, had de Bondsraad reeds in 1919 bij verordening bepaald, dat coöperatieve vereenigingen geen vast stamkapitaal mogen hebben en dat aandelen in coöperatieve vereenigingen niet aan toonder mogen worden afgegeven. De nieuwe wet bevestigt deze beginselen, want de coöperatie is toch een organisatorische eenheid van een onbepaald aantal personen (of vennootschappen), evenals de vereeniging, en alhoewel het minimum aantal leden zeven moet bedragen (daalt het beneden dat getal, dan kan de rechter op wensch van een lid der vereeniging of van een schuldeischer tot onbinding besluiten), naar boven is dit getal onbegrensd. Art. 839 bepaalt uitdrukkelijk, dat de statuten „de toetreding niet in bijzondere mate mogen bemoeilijken”. Met het schommelende aantal leden is een gefixeerd stamkapitaal

¹⁾ Schweizerisches Obligationenrecht met voorwoord, aantekeningen en zakenregister door Dr. W. Stauffacher, advocaat te Zürich. (Zürich z.j.; Orell Füssli Verlag. Prijs Fr. 4.80).

niet in overeenstemming. Daar het toetreden echter in elk geval afhankelijk is van de goedkeuring van het bestuur, is het ook uitgesloten aan de aandeelen van de coöperatie het karakter van toonderstukken te verleenen, waarvan het bezit zooals bij het aandeel, automatisch het lidmaatschap insluit.

De wet maakt voorts bepalingen omtrent de netto-winst, waarvan de verdeling bij de pseudo-coöperaties overeenkwam met uitkeering van dividend; teneinde handelsondernemingen niet den vorm van coöperaties te doen aannemen, wordt bepaald, dat de leden principieel geen aanspraak op een aandeel in de netto-winst hebben, doch dat de geheele opbrengst, wanneer de statuten niet anders bepalen, wordt toegevoegd aan het vermogen van de coöperatie. Is er echter in een verdeling voorzien, dan moet deze, indien de statuten wederom niets anders bepalen, plaats hebben naar gelang de individueele leden gebruik maken van de instellingen van de coöperatie, niet, zooals bij het aandeel, naar gelang van den omvang van het gestorte kapitaal. Indien er bewijzen van aandeel bestaan, dan mag het daarop vallende aandeel in de netto-winst niet hooger zijn dan de in het land gebruikelijke rentevoet voor leeningen op langen termijn zonder speciale zekerheid (art. 859). Overeenkomstig de grondgedachte van de coöperatie heeft elk lid, onverschillig den omvang van zijn deelneming in het kapitaal, slechts 1 stem, terwijl hij niet meer dan één ander lid van de coöperatie mag vertegenwoordigen, ook dit in tegenstelling tot de naamlooze vennootschap.

Tenslotte is de opzet van de organisatie der coöperatieve vereeniging, waaromtrent tot dusverre slechts weinig bepalingen bestonden, weliswaar analoog aan dien van de naamlooze vennootschap, echter toch zoodanig, dat er duidelijke verschillen bestaan, waardoor handelszaken niet gauw den coöperatieven vorm zullen kiezen.

Afschaffing van de miniatuur naamlooze vennootschappen.

De wetgever heeft hiermede een zuivere scheiding tusschen de coöperatie en de handelsvennootschappen teweeggebracht en zonder de vrijheid van de coöperaties in de regeling van haar zaken te beperken, — „hij onthoudt zich”, zooals de verslaggever van den Stendenraad, Dr. Thalman terecht uiteenzette, „overeenkomstig het Zwitsersch karakter van te veel gereguleerder” — noopt hij handelsondernemingen, den vorm van een handelsvennootschap te kiezen. Volgens de overgangsbepalingen zullen in den loop van de eerstkomende vijf jaren talrijke coöperaties in handelsvennootschappen moeten worden omgezet, hetgeen waarschijnlijk zonder liquidatie kan geschieden.

Echter ook vele naamlooze vennootschappen zullen een anderen rechtsvorm moeten kiezen. Daar er tot dusverre geen minimum kapitaal voor naamlooze vennootschappen was voorgeschreven, en de besloten naamlooze vennootschap nog niet bestond (hetgeen evenwel niet uitsloot, dat buitenlandsche besloten N.V.'s met filialen in Zwitserland in het handelsregister werden ingeschreven), werden er naaamlooze vennootschappen opgericht met een stamkapitaal van enkele duizenden of zelfs slechts honderden Francs. Er is nu voor de besloten vennootschappen in het belang van de schuldeischers een minimum-kapitaal van Fr. 20.000 voorgeschreven, zoodat er een overeenkomstige regeling voor de naamlooze vennootschap moest worden gemaakt, daar anders dwergondernemingen den vorm van naamlooze vennootschappen zouden aannemen. Art. 621 stelt het minimum-kapitaal voor de naamlooze vennootschap op Fr. 50.000 vast. Ondernemingen, waarvan het kapitaal kleiner is, moeten dus, hetzij dit verhoogen of een onderneming met onbeperkte aansprakelijkheid van de eigenaars worden, dan wel den vorm van een besloten naamlooze vennootschap (G.m.b.H.) kiezen.

Het aantal firma's, dat hierdoor wordt getroffen, blijkt uit een opstelling van het „Eidgenossenschaftliche” Bureau voor de Statistiek. In de tien jaar van einde 1926 tot einde 1936 is het aantal naamlooze vennootschappen bijna verdubbeld; het steeg van 9.914 tot 19.071, en wel onafhankelijk van de conjunctuur. Deze sterke groei moet aan de toeneming van kleine en heel kleine maatschappijen worden toegeschreven (vaak maatschappijen voor onroerende goederen). Einde 1936 kwam er namelijk op rekening van de firma's, wier kapitaal minder bedroeg dan Fr. 10.000 — 6.853 in getal — ruim 36 pCt. van alle firma's, op de firma's met een kapitaal tot Fr. 50.000 — in totaal 12.471 — niet minder dan 65 pCt. Deze 65 pCt. komen overeen met nog geen 3 pCt. (Fr. 209.340 mill.) van het totale aandeelenkapitaal, dat Fr. 7.906 milliard bedraagt.

De omzetting, waartoe dus een groot aantal maatschappijen moet overgaan, zal echter zeer voorzichtig en geleidelijk plaats hebben. De aanpassing aan de nieuwe bepalingen kan in den loop van vijf jaren geschieden, en ook daarna zullen ondernemingen van Fr. 20—50.000 blijven bestaan, want het is voldoende, wanneer in de toekomst een vijfde van de nominale waarde van de aandeelen, tenminste echter Fr. 20.000, wordt gestort. Het spreekt vanzelf, dat de niet volgestorte aandeelen, aandeelen op naam zijn. Bijgevolg blijft het aandeel in Zwitserland dus een financieringsinstrument ook voor de middelgroote onderneming, terwijl het in Duitschland, dat op 1 October een nieuw vennootschapsrecht invoert, voor het grootbedrijf gereserveerd blijft, daar voor nieuw te stichten firma's een minimum-kapitaal van R.M. 500.000, voor bestaande maatschappijen een van R.M. 100.000 is voorgeschreven.

Wettigverklaring van de aandeelen met meervoudig stemrecht.

Door het thema van het minimum-kapitaal komen wij op de beschermende bepalingen van het aandeelenrecht, de beschermende bepalingen ten gunste van de schuldeischers, in het belang van de aandeelhouders, de directie, de werknemers en ten gunste van bepaalde publieke belangen. Het afwegen van de verschillende belangen vormt de kern van elke nieuwe redactie van het aandeelenrecht, en de verdeling van de rechten beslist over het karakter van de wet. Wij lichten enkele belangrijke bepalingen van het Zwitsersche recht eruit; een volledig commentaar toch kunnen wij bij de vereischte korthed niet leveren. De wilsvorming komt in de naamlooze vennootschap tot stand door besluit bij meerderheid van stemmen, doch ter bescherming van de minderheid hebben de individueele aandeelhouders speciale rechten verkregen „welverdiende rechten”, zooals het Zwitsersche recht deze noemt. Dit zijn rechten, welke aan den individueelen aandeelhouder zonder zijn toestemming, ook door besluit van de meerderheid, niet kunnen worden ontomen. Daartoe behooren volgens art. 646 en 697 inzonderheid het lidmaatschap, het stemrecht, het recht om inlichtingen te vragen, het recht van toezicht, het recht van verzet, het recht op dividend en op aandeel in het saldo bij liquidatie. Deze algemeen geformuleerde rechten sluiten weliswaar inbreuk daarop in afzonderlijke gevallen niet uit.

Wij willen dan eerst het vraagstuk van het stemrecht onderzoeken. In principe oefenen de aandeelhouders hun stemrecht uit in verhouding tot de totale nominale waarde van hun aandeelen (art. 692), er bestaat echter een afwijking naar beneden en naar boven. Het recht, zooals dit tot dusverre gold, had ter bescherming van de vrije aandeelhouders tegenover den grooten aandeelhouder voorgeschreven, dat geen aandeelhouder meer dan een vijfde van alle stemmen in de algemeene vergadering op zich kon vereenigen. Deze beperking van het stemrecht, welke al te gemakkelijk kon worden omzeild, is uit de nieuwe wet verdwenen, maar zij laat in ieder geval toe, „het aantal

stemmen van den bezitter van meerdere aandelen" door de statuten te beperken. Van meer belang is de afwijking in de andere richting, namelijk door het meervoudig stemrecht. Het Zwitsersche recht kent het openlijke meervoudig stemrecht niet, d.w.z. aan één enkel aandeel kunnen meerdere stemmen niet worden gegeven. Zij staat echter wel het gemaskeerde meervoudig stemrecht toe, doordat het stemrecht krachtens de statuten ook onafhankelijk van de nominale waarde naar gelang van het aantal aandelen van elken aandeelhouder kan worden vastgesteld.

Deze eigenschap van aandeel met meervoudig stemrecht kon tot dusver slechts door interpretatie worden gerechtvaardigd, thans wordt zij (door art. 693) gelegaliseerd. Er bestaat echter, in zoverre een beperking, dat tot invoering van aandelen met meervoudig stemrecht (evenals tot wijzigingen in het doel van de onderneming) slechts kan worden besloten met een meerderheid van twee derden; ook is het meervoudig stemrecht in bepaalde gevallen niet van kracht; bijv. bij de keuze van het controle-orgaan of bij de beslissing over het indienen van een aanklacht over de aansprakelijkheid. Er valt over te twisten, of het toelaten van aandelen met meervoudig stemrecht gemotiveerd is, en er is ook genoeg over gestreden; ten gunste van het aandeel met meervoudig stemrecht werd daarbij aangevoerd, dat hiervan in Zwitserland tot dusverre over het algemeen geen misbruik werd gemaakt; daarbij wilde men het overgaan van Zwitsersche ondernemingen in buitenlandsche handen verhinderen, een gezichtspunt, waarvan, zooals wij hier willen opmerken, ook bij de samenstelling van den raad van beheer rekenschap moet worden gegeven.

Reeds het besluit van den Bondsraad van 1919 had bepaald, dat, wanneer een enkele persoon met de directie wordt belast, deze in Zwitserland moet wonen en het Zwitsersch burgerrecht moet bezitten; bestaat de directie uit meer personen, dan moet de meerderheid aan deze voorwaarden voldoen en ten minste één moet bevoegd zijn, de maatschappij te vertegenwoordigen. In de praktijk werd dit voorschrift op groote schaal ontdoken, in hoofdzaak door stroomannen, die hetzij spoedig na de oprichting van de maatschappij weder verdwenen, of, zonder werkelijken invloed te bezitten, op het exploitatie-budget drukten. Het uitreden van de „aanpassings-Zwitsers" wordt nu door een sanctie verhinderd, welke tot dusver ontbrak. De ambtenaar van het handelsregister moet een vennootschap, welke aan de voorwaarden omtrent nationaliteit en woonplaats niet voldoet, ontbonden verklaren.

Dezelfde voorschriften gelden voor de commanditaire vennootschap op aandelen en voor de coöperatieve vereenigingen, terwijl voor de besloten naamloze vennootschappen slechts werd bepaald, dat één van de directeuren in Zwitserland moet wonen. Het spreekt vanzelf, dat dit geheele vraagstuk een veel omstreden kwestie was, de Bondsraad zelf deelde in zijn boodschap van 21 Febr. 1928 mede: „Men staat voor een systematisch gevormd stroomannendom, met het gevolg, dat men nu ook bij Zwitsersche maatschappijen buitenlandsche belangen meent te bespeuren, waar zij niet bestaan en dat dergelijke maatschappijen onschuldig in discrediet geraken." Overigens kunnen holdingmaatschappijen met een buitenlandsche meerderheid van de eischen van art. 711 worden vrijgesteld.

Het toezicht op het Bestuur.

Wij bepalen ons thans tot het recht op dividend, d.w.z. de onschendbare aanspraak op een proportioneel aandeel in de netto-winst, voor zoover deze krachtens de wet en de statuten tot verdeeling onder de aandeelhouders is bestemd (art. 660). Over het begrip netto-winst valt veel te twisten, en daarmede komen wij tot de grondslagen voor de balans, welke tot dusverre ontoereikend waren geregeld. De balans moet volgens de principes van waarheid en duidelijkheid worden opgemaakt, er bestaat echter een

veelomstreden uitzondering: de stille reserves. Zij zijn volgens art. 663 uitdrukkelijk toegestaan, echter met de toevoeging, „voor zoover het rekening houden met den voortdurenden groei van de onderneming of met de uitkeering van een zoo mogelijk gelijkmatig dividend dergelijke maatregelen rechtvaardigt".

Deze voorwaarden stellen den aandeelhouder in staat, steunende op zijn recht, een rechterlijk onderzoek naar de dividend-politiek door verzet tegen de balans uit te lokken. Daarbij rust op de directie de bewijslast, dat aan deze beide voorwaarden voldaan is, want de aandeelhouder kan over de stille reserves slechts vermoedens uiten. Gegevens omtrent de vorming en het gebruik van stille reserves behoeft de directie slechts aan de controle-instantie te verstrekken, d.w.z. den accountant of den accountants, die door de algemeene vergadering worden gekozen, en die haar over het resultaat van hun onderzoek verslag moeten uitbrengen.

Wij komen zoo op een belangrijke instelling ter bescherming van den aandeelhouder en ook van den schuldeischer. Het Zwitsersche recht kent evenmin als het Angelsaksische of Romeinsche de scheiding van directie en van commissarissen; het bestuur wordt door de algemeene vergadering uit de aandeelhouders gekozen, zijn leden moeten een door de statuten voorgeschreven aantal aandelen deponeren, welke voor de overige aandeelhouders als pand tot zekerstelling van hun aanspraken uit hoofde van de verantwoordelijkheid der bestuursleden dienen; dit sluit niet uit, dat „derden, die geen aandeelhouders behoeven te zijn (directeuren)" met bestuursbevoegdheden kunnen worden belast. Met het toezicht op het bestuur is een controle-instantie belast, welke echter noch uit onafhankelijke personen noch uit deskundigen op boekhoudkundig gebied mag bestaan, waardoor zij aan betekenis inboet. Uitsluitend naamloze vennootschappen met een kapitaal van Fr. 5 mill. en meer (slechts 198 firma's op een totaal van 19.071!) of ondernemingen, „welke obligatieleeningen hebben uitstaan, of zich openlijk voor het à deposito nemen van vreemde gelden aanbevelen" zijn verplicht haar balansen door onafhankelijke deskundigen op boekhoudkundig gebied te doen onderzoeken (de credietinstellingen zijn reeds ingevolge de bankwet aan een scherpe controle onderworpen). Men heeft er terecht op gewezen, dat deze wijze van verplicht onderzoek tot een te kleinen kring beperkt werd, waarbij men op verdergaande wetten van andere staten de aandacht kon vestigen. Hetzelfde geldt voor de publiciteitsvoorschriften. In 1919 werd bepaald, dat naamloze vennootschappen met een kapitaal van meer dan Fr. 1 mill. of die, welke obligaties aan toonder uitgeven, haar balans in het officieele blad van het Departement van Handel moeten publiceeren. Zelfs dit zachte voorschrift werd thans afgeschaft, omdat naar men zegt, „de concurrentie in staat is uit de balansen gevolgtrekkingen te maken, welke schade zouden kunnen berokkenen aan hem, die de balans publiceert" — een dikwijls weerlegd standpunt —, en voortaan bestaan de bepalingen uitsluitend hieruit, dat de maatschappijen haar balansen door bemiddeling van het bureau van het handelsregister ter inzage moeten geven aan schuldeischers, die zulks wenschen.

De wet verscherpt stellig de verantwoordelijkheid van de directie, bijv. door uitbreiding van de aansprakelijkheid, ook tot schaden, welke niet alleen met opzet, doch ook door nalatigheid zijn veroorzaakt. Wij meenen echter, dat de critici gelijk hebben, die bovendien een uitbreiding van de publiciteitsvoorschriften en ook een uitbreiding van het recht tot het verstrekken van inlichtingen aan de aandeelhouders hebben geëischt.

Algemeene belangen.

Wij willen tenslotte overgaan tot de bepalingen, welke ter bescherming van het algemeen belang wer-

den uitgevaardigd. De wetgever was juist in dit opzicht terecht zeer terughoudend, daar het hier de taak niet van het verbintenissenrecht, doch van het publiek recht geldt. Over één bepaling hebben wij reeds gesproken, namelijk over de voorwaarden van de nationaliteit en van de woonplaats, welke het overgaan in vreemde handen van Zwitsersche ondernemingen wil voorkomen. Een tweede wetsvoorschrift van algemeen economisch-politiek aard betreft de reserves voor crisisbestrijding. Daarmede is het zoo gesteld.

Het recht, zooals het tot dusverre gold, had niets bepaald omtrent de reservefondsen; het stond elke maatschappij vrij te reserveeren, eveneens in welke mate. Art. 671 van de nieuwe redactie schrijft daarentegen voor, dat uit de netto-winst „jaarlijks een bedrag van één twintigste in een algemeen reservefonds moet worden gestort, tot dit fonds een omvang van een vijfde van het gestorte stamkapitaal heeft bereikt”. Daaraan moet voorts worden toegevoegd één tiende van de netto-winst na uitkeering van een dividend van 5 pCt., evenals een eventueel agio bij emissie. Grotere reserves op grond van de statuten zijn toegestaan.

Nu had de Nationale Raad de invoering van een z.g. crisisfonds bij de naamlooze vennootschappen met een kapitaal van minstens Fr. 500.000 voorgesteld, met behulp waarvan in tijden van slechte conjunctuur het ontslag van arbeiders verhinderd of de gevolgen daarvan verzacht zouden worden. De Stendenraad heeft dit voorstel van de hand gewezen. Hij stelde zich op het juiste standpunt „dat het Zwitsersche verbintenissenrecht burgerlijk recht en geen sociale voorzorg is... Voor zoover het de sociale verzorging van arbeiders en dergelijken betreft, behooren bepalingen principieel niet in het vennootschapsrecht, doch in een arbeidsrecht, dat alle ondernemers en niet alleen de naamlooze vennootschappen betreft... Wij kunnen er ons niet mede vereenigen, dat men, met schending van deze principes, bepaalde factoren in het aandeelenrecht wil voegen, omdat bepaalde menschen een romantische antipathie hebben tegen de naamlooze vennootschap.”

Om deze en andere overwegingen werd het crisisfonds van de hand gewezen, maar op grond van een compromis werd de bepaling opgenomen, het algemeene reservefonds mag „voor zoover het niet meer bedraagt dan de helft van het stamkapitaal, alleen tot dekking van verliezen of voor maatregelen worden gebruikt, welke geschikt zijn, om in tijden van een slechten gang van zaken de onderneming in stand te houden, de werkloosheid tegen te gaan en de gevolgen daarvan te verzachten”.

Het is niet mogelijk de vele details van de wet, welke ook in het buitenland aandacht verdienen, in hun geheel te behandelen; het leek ons slechts van belang, den specialen aard van de nieuwe wet en haar beteekenis voor het Zwitsersche bedrijfsleven te schetsen. Zij regelt en dicteert met terughoudendheid en elasticiteit, want zooals de boodschap van den Bondsraad bij de motiveering van de besloten naamlooze vennootschap uiteenzet: „Tenslotte achten wij het een taak van den wetgever, aan de zoo buitengewoon uiteenloopende behoeften van het bedrijfsleven zoo veel mogelijk rechtsvormen ter beschikking te stellen en vergaande vrijheid te laten heerschen.”

AANTEKENINGEN.

Richtlijnen voor de interne economische politiek van Zwitserland.

In aansluiting op de beschouwingen over de richtlijnen voor de op het buitenland georiënteerde economische politiek en voor de financieele politiek van Zwitserland¹⁾, zullen wij ditmaal de aanbevelingen van de subcommissie voor de interne economische politiek nader beschouwen.

Algemeene principes.

De subcommissie is van meening, dat — al erkent zij ten volle den economischen en socialen vooruitgang, die onder het stelsel van economische vrijheid bereikt is — met het oog op den grooten omvang, dien de staatsinterventie in het buitenland heeft aangenomen, de onafgebroken veranderingen in de maatschappij, de toenemende gecompliceerdheid van het economisch leven en de daaruit voortkomende sociale gevolgen en met het oog op bepaalde defecten der vrije concurrentie, in afzienbaren tijd een vermeerderde drang tot eigen werkzaamheid in bepaalde bedrijfstakken en een sterkere staatsinterventie in het economisch leven noodzakelijk zijn dan vóór den oorlog het geval is. Daarmede is echter niet gezegd, dat de bestaande beperkingen in haar huidige vorm en omvang gehandhaafd moeten worden.

Deze heroriëntering beteekent niet het prijsgeven van het principe van de economische vrijheid, maar het herstel van het principe naar prestatie en van de persoonlijke verantwoordelijkheid aangepast aan de veranderde omstandigheden.

Ordering komt slechts in zooverre in aanmerking als door misbruiken van de economische vrijheid aanzienlijke en nationale belangen bedreigd worden. Het voornaamste middel tot bescherming van de bedreigde lagen van neringdoenden ziet de subcommissie in een versterking van de betreffende bedrijven van binnen uit o.a. door een verhooging van de efficiency van het bedrijf.

Daarentegen beschouwt de commissie de beperking van het grootbedrijf door politievoorschriften, het vestigings- en uitbreidingsverbod, de behoefteclausule evenals de invoering van productiebeperkingen met staatsdwang op den duur niet een geschikt middel voor de economische politiek.

Zonder in twijfel te trekken, dat in tijden van nood of in buitengewone gevallen dergelijke maatregelen tijdelijk gerechtvaardigd kunnen zijn, is de subcommissie van meening, dat deze middelen niet een algemeene toepassing mogen vinden. Er werd op gewezen, dat de Staat op den duur niet over de doelmatigheid van verschillende bedrijfstakken kan oordeelen, dat het verbod tot uitbreiding van bedrijven ontdoken kan worden, dat het n.l. bovendien de technische ontwikkeling remt en vooral een ongunstigen terugslag op het bouwbedrijf heeft. Dat de toepassing van de behoefteclausule monopolioide verhoudingen voor de bestaande bedrijven schept en de opkomst van bekwame ondernemers belemmert. Bovendien werd gevreesd, dat de geprivilegeerde bedrijven zoo duur betaald zullen worden, dat de geheele poging na korten tijd illusoir zou worden.

Met betrekking tot de *warenhuis*besluiten liepen de meeningen uiteen. Een deel was tegen vernieuwing van de besluiten van den Bond, een ander deel was er voor, terwijl weer anderen dit vraagstuk aan een volksstemming wilden onderwerpen.

Verbindend verklaren van ondernemersovereenkomsten.

De subcommissie meent, dat de misbruiken op het gebied van de vrije prijsvorming in de eerste plaats door vrije overeenkomsten tusschen de betrokkenen, eventueel onder medewerking van den Staat, bestreden moeten worden.

¹⁾ Zie E.-S.B. van 25 Augustus jl.

Ingeval de vrije overeenstemming niet verkregen wordt, moet de juridische mogelijkheid geschapen worden, overeenkomsten en besluiten voor de betreffende groep algemeen verbindend te verklaren, voor zoover het bestaat van deze groepen, die onder normale economische omstandigheden levensvatbaar en in het algemeen belang van beteekenis zijn, zichtbaar in gevaar schijnt. Daar met het functionneeren van deze organisatie, noch in het buitenland, noch in Zwitserland, voldoende ondervinding is opgedaan, moet dit systeem organisch groeien en niet als een gesloten systeem schematisch worden ingevoerd.

Opdat alle belangen voldoende tot hun recht komen, moet voor een onderzoek naar een door de bedrijfsverenigingen ingediend verzoek om verbindend verklaring, door den Staat een college in het leven worden geroepen, bestaande uit 3—5 experts, dat onafhankelijk is van economische en politieke belangengroepen. Zonder de toestemming van de meerderheid van dit college mag de Bondsraad de algemeen verbindendverklaring niet uitspreken.

De subcommissie legt er den nadruk op, dat door dit systeem verhinderd moet worden, dat het functionneeren van het prijs- en marktmechanisme zonder noodzaak verstoord wordt. In het algemeen moet het gebied van de prijs- en productieregeling niet tot voorwerp van de algemeen verbindendverklaring gemaakt worden.

Waar de verbindendverklaring tot een materiele bescherming leidt, moet gezorgd worden, dat niet het slechtste bedrijf als norm wordt aanvaard. Om te verhinderen, dat door de verbindendverklaring onrechtvaardige monopoliewinsten worden gemaakt, is een vergroote publicatieplicht, inzonderheid over de opbrengsten, noodzakelijk.

Deze voorstellen beteekenen volgens de subcommissie niet het prijsgeven van het principe van de economische vrijheid. Integendeel zij beschouwt een op loyale basis berustende concurrentie, noodzakelijk om een verstarring en monopoliseering van de volkshuishouding te verhinderen en om den technischen vooruitgang niet in gevaar te brengen.

Middenstandspolitiek.

De versterking van den middenstand moet geschieden door verbetering van de kwaliteit en opvoering van het prestatievermogen. De stroom van ongeschik-

te elementen naar het kleinbedrijf en den detailhandel moet echter verhinderd worden. De subcommissie acht het daarom gewenscht een brevet van bekwaamheid tot het zelfstandig uitoefenen van een beroep verplicht te stellen.

Agrarische politiek.

Ook hier acht de subcommissie, hoewel bescherming noodzakelijk is, de zelfwerkzaamheid van den Landbouw van groot belang. De depreciatie heeft slechts op bepaalde gebieden en in beperkte mate een zekere verlichting tot stand gebracht. Toch acht de subcommissie een herziening van de overheidsmaatregelen tot steun van de prijzen gewenscht, al zal de steun nog niet gemist kunnen worden.

De voornaamste oorzaak van den slechten economischen toestand van vele boerenbedrijven ligt in een te hooge waardeering van den grond, waardoor vele bedrijven diep in de schuld steken. Ook al zullen de inkomsten van den Landbouw stijgen, dan blijft een saneering noodzakelijk. Om in de toekomst een dergelijke ongunstige situatie te verhinderen, stelt de subcommissie de vaststelling van een grens voor het aangaan van schulden voor.

Sociale politiek.

Op dit gebied openbaren zich enkele tegenstellingen in de subcommissie, zooals o.a. bij den arbeid op Zondag, bij den arbeidstijd in handel en bedrijf en bij de verkorting van de arbeidsweek. Wat de invoering van betaalde vacaties betreft, verklaren de werkgevers er voor in te staan, dat het bedrijfsleven alles zal doen om de vroegere practijk, die in de crisis gedeeltelijk werd ingetrokken, weer in te voeren en, voor zoover dat mogelijk is, te veralgemeenen. De vertegenwoordigers van de werknemers wenschen een wettelijke regeling.

Ook bij de kwestie van den leeftijd, waarop jongeren in het bedrijfsleven toegelaten worden, doen zich tegenstellingen voor. Van werknemerszijde wordt een verhooging van den minimum leeftijd tot 15 jaren verlangd, niet alleen met het oog op het feit, dat daarvoor de arbeidsmarkt met 3000—4000 personen ontlast kan worden, maar ook omdat tengevolge van de rationalisatie de vraag naar jongere krachten is toegenomen en door verhooging van den minimum leeftijd beter aan deze eischen kan worden voldaan.

De subcommissie is verder, met uitzondering van

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen.

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels-ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheepvaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurswaarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
" '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
" '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
" '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
" '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
" '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
" '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
" '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
Jan. '37	72.2	20.5	77.5	95.-	71.4	77.2	102.2	103.9	61.5	60.9	60.2	70.5	77.2
Febr. "	77.1	26.4	79.5	105.4	78.5	80.3	107.6	110.8	64.3	62.2	64.9	80.5	81.3
Mrt. "	76.5	31.-	79.8	103.5	81.4	87.4	106.1	129.3	73.-	65.9	65.5	86.3	82.7
April "	75.-	30.1	77.8	101.4	78.4	81.7	102.4	117.5	77.6	62.4	61.8	83.8	80.-
Mei "	72.6	28.4	76.9	101.6	77.6	76.8	102.1	110.1	74.4	61.3	60.-	76.8	78.6
Juni "	72.8	27.6	77.-	106.3	79.8	78.-	103.8	104.8	73.5	63.5	59.2	74.4	79.1
Juli "	74.4	28.9	78.8	115.1	83.3	80.5	102.3	106.3	78.8	64.5	60.9	78.4	80.2
Aug. "	77.4	30.9	82.9	120.7	87.4	82.9	105.-	110.5	87.9	67.7	63.5	82.4	83.8

Indexcijfer der totale beurswaarde 4 Januari 1937 f 4.278.942 = 100.

4 Jan. 100.-	3 Feb. 104.3	3 Mrt. 108.1	7 Apr. 105.9	5 Mei 102.8	2 Juni 103.2	7 Juli 102.9	4 Aug. 107.3
6 " 100.2	10 " 105.7	10 " 107.8	14 " 104.6	12 " 101.-	9 " 103.3	14 " 103.8	11 " 108.9
13 " 100.6	17 " 106.4	17 " 108.4	21 " 104.2	19 " 101.2	16 " 102.1	21 " 104.1	18 " 109.2
20 " 99.7	24 " 106.4	24 " 105.9	28 " 100.8	26 " 102.8	23 " 102.-	28 " 105.5	25 " 109.2
22 " 101.1		31 " 106.8			30 " 102.6		

Nadruk verboden.

één lid, van meening, dat een permanent verplichte arbitrage in loonconflicten ongewenscht is. Zij heeft groote bezwaren tegen loonvaststellingen van overheidswege en wijst erop, dat de ondervindingen in het buitenland met dit systeem groote gevaren van staatkundigen aard toonen.

Uitvoering van openbare werken.

Daar het niet waarschijnlijk is, dat de huidige boven het gemiddelde liggende werkloosheid, vooral in het bouwbedrijf, binnenkort geheel zal verdwijnen, is de subcommissie van meening, dat een zekere mate van werkverschaffing als overgangsmaatregel gewenscht is onder de volgende voorwaarden:

1o. het moeten economisch nuttige objecten of wapeningswerken betreffen;

2o. de plannen moeten nauwkeurig voorbereid zijn, tijdig in uitvoering worden genomen en overeenkomstig den stand van de werkloosheid verwezenlijkt worden;

3o. de vereischte bedragen moeten financieel te dragen zijn en niet tot verdere belasting van het bedrijfsleven aanleiding geven. Een zekere afwijking van het principe van een sluitende begroting is toelaatbaar, indien voor een strenge amortisatie wordt gezorgd.

De werkverschaffing dient in de eerste plaats voor een verzachting van de conjuncturele werkloosheid. Daarnaast is door andere maatregelen (herscholing, enz.) ook de structurele en seizoenswerkloosheid te bestrijden.

Andere maatregelen ter bevordering van de productie.

Met nadruk wordt er op gewezen, dat geen producten moeten voortgebracht, die zich slechts door groote protectie kunnen handhaven. Uitgezonderd zijn die bedrijven, welke voor de verdediging noodzakelijk zijn, of voor de verwerking van binnenlandsche grondstoffen of natuurkrachten dienen. Wat dit laatste betreft, deed zich nog een verschil van meening in de subcommissie voor.

Algemeen werd echter erkend, dat de Staat op het gebied van wetenschappelijk onderzoek een belangrijke taak toekomt, omdat de kleinere productie een geringere belasting met kosten voor onderzoek verraagt dan in de meeste andere landen het geval is, waar bovendien die landen uit wapeningsoverwegingen groote bedragen voor onderzoek ter beschikking stellen. De subcommissie is van meening, dat de Staat deze taak op zich nemen kan en moet. Voorwaarde voor verwezenlijking is de samenwerking van producenten en een nauw contact tusschen practijk en Hoogeschool. De vraag werd gesteld, of niet de

nieuwe bewapeningscredieten de mogelijkheid geven, middelen voor belangrijke onderzoekingen ter beschikking te stellen.

Hiermede zijn de voornaamste aanbevelingen van de betreffende subcommissie vermeld. Verschillende onderwerpen, die behandeld worden, zijn ook voor ons land van actuele betekenis. Dit wil niet zeggen, dat de oplossing in denzelfden zin moet worden gezocht, omdat de verhoudingen in ons land vaak anders liggen (men denke aan den Landbouw, waarin de productiekosten in Zwitserland veel hoger liggen dan in ons land). Belangrijk is echter, dat in Zwitserland de economische politiek een heroriëntering, een aanpassing aan de veranderde omstandigheden, schijnt te zullen ondergaan. Want men mag wel aannemen, dat de aanbevelingen van de commissie geheel of gedeeltelijk door de Regeering zullen worden overgenomen.

v. d. V.

De ontpotting van het goud.

Rectificatie. In de aantekening over boven genoemd onderwerp in ons nummer van 25 Augustus zijn de beide grafieken op pag. 618 verwisseld; de opschriften stonden evenwel op de juiste plaats.

GROOTHANDELSPRIJZEN.

(Indexcijfers gebaseerd op 1928-1929 = 100).

		TUINBOUWARTIKELEN (s-Gravenhage)							
		DRUIVEN Black Alicante per kg. 1) Westland		KOM- KOMMERS te soort p. 100 st. 2) Berkel/ Rodenrijs		TOMATEN A p. 100 kg. 3) Westland		VROEGE AARD- APPELEN p. 100 kg. 4) Groot- broek	
		cts.	%	f	%	f	%	f	%
	1928	80	111,1	7,49	98,0	20,-	111,1	4,93	122,0
	1929	64	89,9	7,79	102,0	16,-	88,9	3,15	78,0
	1930	62	86,1	5,24	68,6	20,-	111,1	4,12	102,0
	1931	49	68,1	3,62	47,4	14,50	80,6	4,95	122,5
	1932	41	56,9	5,71	74,7	11,50	63,9	1,69	41,8
	1933	31	43,1	5,57	72,9	8,21	45,6	0,85	21,0
	1934	27	37,5	5,43	71,1	5,53	30,7	3,23	80,0
	1935	29	40,3	2,30	30,1	6,64	36,9	3,14	77,7
	1936	35	48,6	4,86	32,6	7,31	40,6	2,41	59,7
Juli	1936	—	—	2,49	32,6	7,47	41,5	2,06	51,0
Aug.	"	48	66,7	—	—	4,23	23,5	2,75	68,1
Sept.	"	25	34,7	—	—	3,45	19,2	—	—
Oct.	"	31	43,1	—	—	14,10	78,3	—	—
Juli	1937	—	—	2,58	33,8	11,76	65,3	3,46	85,6
1-8	Juli	—	—	3,60	47,1	26,30	146,1	3,32	82,2
8-15	"	—	—	1,92	25,1	15,28	84,9	3,33	82,4
15-22	"	—	—	2,53	33,1	6,98	38,8	3,78	93,6
22-31	"	—	—	2,25	29,5	4,35	24,2	3,42	84,7
1-7	Aug.	42	58,3	—	—	6,45	35,8	3,53	87,4
7-15	"	50	69,4	—	—	6,30	35,0	3,44	85,1
15-23	"	46	63,9	—	—	4,02	22,3	3,03	75,0

1) De jaargemiddelden zijn berekend over de maanden Augustus, September en October. 2) De jaargemiddelden zijn berekend over de maand Juli. 3) De jaargemiddelden zijn berekend over de maanden Juli, Augustus, September en October. 4) De jaargemiddelden zijn berekend over de maanden Juli en Aug.

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	22-28 Aug. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	22-28 Aug. 1937	Sedert 1 Jan. 1937	Overeenk. tijdvak 1936	1937	1936
Tarwe	20.074	1.083.523	639.765	—	17.735	8.311	1.101.258	648.076
Rogge	9.135	166.095	154.458	—	2.875	1.976	168.970	156.434
Boekweit	—	11.184	19.349	—	—	350	11.184	19.899
Mais	33.201	720.783	500.725	1.849	113.868	104.852	834.651	605.577
Gerst	9.635	187.214	200.724	—	6.689	12.994	193.903	213.718
Haver	—	94.571	63.030	—	3.180	680	97.751	63.710
Lijnzaad	13.649	134.224	162.522	6.781	156.258	143.031	290.482	305.553
Lijnkoek	1.280	50.026	34.967	—	—	175	50.026	35.142
Tarwemeel	930	25.330	24.310	500	4.414	6.366	29.744	30.676
Andere meelsoorten	714	25.208	21.346	—	2.753	1.076	27.961	22.422

Noot bij groothandelsprijzen.

1) Tarwe: Tot Jan. 1931 Hard Winter No. 2; van Jan. 1931 tot 26 Sept. 1932 79 kg La Plata; van 26 Sept. 1932 tot 5 Febr. 1934 Manitoba No. 2; van 5 Febr. 1934 tot 6 Juli 1935 80 kg La Plata; van 6 Juli 1936 tot 30 Nov. 1936 Manitoba; van 30 Nov. 1936—2 Aug. 1937 Bahia Blanca; van 2 Aug.—16 Aug. 1937 La Plata; van 16—23 Aug. 1937 Bahia Blanca. Rogge: Tot Jan. 1928 Western; vanaf Jan. 1928 tot 16 Dec. 1929 American No. 2; van 16 Dec. 1929 tot 26 Mei 1930 74/5 kg Hongaarsche; vanaf 26 Mei 1930 tot 23 Mei 1932 74 kg Zuid-Russische; van 23 Mei 1932 tot 2 Oct. 1933 No. 2 Canada. Gerst: Tot Jan. 1928 Malting; van Jan. 1928 tot 9 Febr. 1931 American No. 2; van 9 Febr. 1931 tot 23 Mei 1932 64/5 kg Zuid-Russische; van 23 Mei—19 Sept. 1932 No. 3; van 19 Sept. 1932 tot 24 Juli 1933 62/63 kg Zuid-Russische; van 24 Juli 1933—7 Oct. 1935 64/65 kg La Plata; van 7 Oct. 1935—18 Mei 1936 62/63 kg Zuid-Russische; van 18 Mei 1936—23 Aug. 1937 64/65 kg La Plata. Cement: In bepaalde gevallen worden hierop rabatten verleend.

ONTVANGEN BOEKEN.

Capital and employment door R. G. Hawtrey. (Londen 1937; Longmans, Green and Co. Prijs 15/-).

Het voornaamste doel van dit boek is aan te toonen, hoe explicaties van economische depressies en werkloosheid, welke nu algemeen worden aangenomen, door eenige verkeerde opvattingen met betrekking tot de verhouding crediet-regulatie: kapitaalmarkt zijn vertroebeld.

Het tweede deel van het boek is gewijd aan een reeks van critieken op recente economische werken (Keynes' General Theory of Employment, Interest and Money. Hayek's Prices and Production, Pigou's Theory of Unemployment en Harrod's The Trade Cycle), terwijl ook een hoofdstuk aan het sociale crediet wordt gewijd.

In verschillende gedeelten is, zij het niet overheerschend, van de mathematische methode gebruik gemaakt. Het werk geeft schrijvers persoonlijke ideeën, zonder met zijn positie bij de schatkist iets te maken te hebben.

Geld en Goud. Hun beteekenis en hun vraagstukken door F. Schoepp. Tweede druk. (Den Haag 1937; H. P. Leopold's Uitg. Mij. N.V. Prijs ing. f 1.90, geb. f 2.50).

Schrijver, financieel redacteur van de Haagsche Post, heeft bij dezen tweeden druk den oorspronkelijken opzet gehandhaafd, doch velerlei veranderingen aangebracht, welke door de belangrijke gebeurtenissen in 1936 noodzakelijk waren geworden. Hij behandelt o.m. het geld als ruilmiddel, de geldbehoeften in den omloop, het wezen van de circulatiebank, de productie van goud en zilver, wisselkoersen, de waarde van het goud, inflatie, deflatie, devaluatie, crisis, den toestand in Nederland, enz.

De spoorwegtekorten door A. M. Groot. (Rotterdam 1936; Nijgh & Van Ditmar N.V. Prijs f 1.90).

In deze bedrijfseconomische analyse van het spoorweginbedrijf in Nederland worden de resultaten van het spoorweginbedrijf over de jaren 1914—1934 aan een gedetailleerde beschouwing onderworpen, waarbij gebruik is gemaakt van het omvangrijke cijfermateriaal, dat in de jaarverslagen der spoorwegen is opgenomen. Waar de cijfers van het verslag niet voldoende gedetailleerd waren, heeft de schrijver zich op gemotiveerde schattingen gebaseerd en zulks steeds uitdrukkelijk in den tekst aangegeven, onder vermelding, hoe hij tot die schatting is gekomen.

Wetsontwerp reorganisatie spoorweginbedrijf. Opmerkingen over de Memorie van Toelichting door W. B. K. Verster. (Rotterdam 1936; Nijgh & Van Ditmar N.V. Prijs f 0.35)

La protection de l'épargne dans les sociétés anonymes door Georges J. Kramata. (Parijs 1936; Librairie du Recueil Sirey. Prijs Frs. 25.—).

Schrijver heeft zich ten doel gesteld de bescherming van de besparingen te bestudeeren in de Fransche wetgeving betreffende de naamlooze vennootschappen, zoowel voor als na de decreetwetten van 1935. In een inleidend woord wordt o.m. gewezen op het groote sociale belang van dit onderwerp voor een land als Frankrijk, waar de „bas de laine" ondanks alle tegen deze oppotting gerichte aanvallen een rol van beteekenis blijft spelen, als ook op de actualiteit, gezien de vele recente financieele schandalen. Schr. behandelt de regeling en het optreden van de vennootschappen en analyseert daarbij de genoemde decreetwetten, waarbij hij in het laatste gedeelte mede eenige suggesties naar voren brengt, welke tot een volledige hervorming van de wetgeving op dit punt kunnen bijdragen.

Die Kapitalfehlleitung in der Unternehmung door Dr. Werner Schmidt. (Bühl-Baden 1935; Verlag Konkordia A.G. Prijs R.M. 10.—).

Deze studie, als band 11 verschenen in de bedrijfseconomische serie „Wirtschaftswissenschaft, Wirtschaftspraxis", bestaat uit een theoretisch en uit een praktisch gedeelte. Het eerste behandelt o.m. de oorzaken van de „Kapitalfehlleitung", waarbij onderscheiden wordt tusschen objectieve, onvermijdelijke oorzaken en persoonlijke oorzaken. Het praktische deel geeft voorbeelden uit het Duitsche bedrijfsleven van de in het theoretische gedeelte genoemde gevallen, welke zeer uitvoerig worden behandeld. De aanwijzingen, hoe „Fehlleitungen" te voorkomen, gaan uit van de grondgedachte, dat de autoritaire staat onafhankelijk boven het bedrijfsleven staat en zich bij zijn beslissingen laat leiden door het beginsel „algemeen belang boven eigenbelang". Het boek geeft vele tabellen, enkele schema's en balansen.

STATISTIEKEN.

BANKDISCOUNTS.

Disc. Wissels. 2	3 Dec. '36	Lissabon	4 11 Aug. '37
Bk. } Bel. Binn. Eff. 2½	3 Dec. '36	Londen	2 30 Juni '32
} Vrsch. in R.C. 2½	3 Dec. '36	Madrid	5 9 Juli '35
Athene	6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B.1	26 Aug. '37
Batavia	3 14 Jan. '37	Oslo	4 7 Dec. '36
Belgrado	5 1 Febr. '35	Parijs	4 3 Aug. '37
Berlijn	4 22 Sept. '32	Praag	3 1 Jan. '36
Boekarest	4½ 15 Dec. '34	Pretoria	3½ 15 Mei '33
Brussel	2 16 Mei '35	Rome	4½ 18 Mei '36
Boedapest	4 28 Aug. '35	Stockholm	2½ 1 Dec. '33
Calcutta	3 28 Nov. '35	Tokio	3.285 7 Apr. '36
Dantzig	4 2 Jan. '37	Weenen	3½ 10 Juli '35
Helsingfors	4 3 Dec. '34	Warschau	5 26 Oct. '33
Kopenhagen	4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk.1	½ 25 Nov. '36

OPEN MARKT.

	1937				1936	1935	1914
	28 Aug.	23/28 Aug.	16/21 Aug.	9/14 Aug.	24/29 Aug.	26/31 Aug.	20/24 Juli
Amsterdam Partic. disc.	1/4	1/4	1/4	1/4	1¼-5/16	5 3)	3¼-3/16
Prolong.	—	1/2	1/4-1	1/4 2)	1	4¼-5 3)	2¼-3¼
Londen Daggeld	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	1/2-1	13/4-2
Part. disc.	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	17/32-9/16	9/16-5/8	4¼-3¼
Berlijn Daggeld	3¼-3/8	2¼-3/8	2½-3/8	2½-7/8 2)	2¼-3/8	2¼-5/8	—
Maandg.	2½-7/8	2½-7/8	2½-7/8	2½-7/8 2)	2¼-7/8	2¼-3¼	—
Part. disc.	2/8	2/8	2/8	2/8 2)	2/8-3	3	2½-1/2
Warenw...	4-1/4	4-1/4	4-1/4	4-1¼ 2)	4-1/4	4-1/2	—
New York Daggeld 1)	1	1	1	1	1	1¼	1¼-2¼
Part. disc.	1/2	1/2	1/2	1/2	1/4	5/16 3)	—

1) Koers van 27 Aug. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 9-13 Aug. 3) 30 Aug.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
24 Aug. 1937	1.81¼	9.03¾	72.88	6.80¾	30.51½	100¼
25 " 1937	1.81½	9.03¾	72.85	6.80¾	30.51½	100¼
26 " 1937	1.81½	9.03¾	72.86	6.79¾	30.53½	100¼
27 " 1937	1.81¾	9.02¾	72.88	6.79	30.55	100¼
28 " 1937	1.81¾	9.01¾	72.90	6.78¾	30.55½	100¼
30 " 1937	1.81¾	9.00¾	72.90	6.78¾	30.56½	100¼
Laagste d.w ¹)	1.81	9.—	72.77½	6.77½	30.49	100
Hoogste d.w ¹)	1.81¾	9.04	72.95	6.81	30.59	100¾
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
24 Aug. 1937	41.63½	—	6.32½	—	—	—
25 " 1937	41.62½	—	6.33	—	—	—
26 " 1937	41.62½	—	6.32½	—	—	—
27 " 1937	41.62	—	6.32½	—	—	—
28 " 1937	41.63½	—	6.33	—	—	—
30 " 1937	41.64	—	6.34	—	—	—
Laagste d.w ¹)	41.57½	34.25	6.30	—	—	—
Hoogste d.w ¹)	41.67½	34.30	6.37½	1.50	9.60	—
Muntpariteit	48.003	35.007	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
24 Aug. 1937	46.60	40.35	45.40	4.—	54¼	1.81¼
25 " 1937	46.57½	40.32½	45.40	4.—	54¼	1.81¼
26 " 1937	46.57½	40.32½	45.40	4.—	54¼	1.81¼
27 " 1937	46.52½	40.27½	45.35	4.—	54¼	1.81¾
28 " 1937	46.45	40.22½	45.27½	4.—	54¼	1.81¾
30 " 1937	46.42½	40.22½	45.37½	4.—	55¼	1.81¾
Laagste d.w ¹)	46.37½	40.17½	45.20	3.97½	54¼	1.80¾
Hoogste d.w ¹)	46.65	40.40	45.45	4.02½	55¼	1.81¾
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95¼	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't lste of 2de No. van ieder maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
24 Aug. 1937	4,98¾	3,75½	40,23	55,19
25 " 1937	4,98¾	3,75½	40,20	55,18
26 " 1937	4,98½	3,74¾	40,21	55,18
27 " 1937	4,97¾	3,74¾	40,20	55,14
28 " 1937	4,96½	3,73½	40,19½	55,13
30 " 1937	4,97¾	3,74¼	40,17	55,15½
31 Aug. 1936	5,03½/32	6,58½	40,22½	67,92
Muntpariteit ..	4,86	3,90¾	23,81¼	40¾

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN BELANGRIJKE VOEDINGS- EN GENOT.

1) Zie blz. 634 van dit nummer	GERST 65/6 kg Russische 1) loco Rotterdam per 2000 kg.		MAIS Rotterdam: per 2000 kg.				ROGGE 74 kg Bahia Blanca) loco Rotterdam per 100 kg.		TARWE Rotterdam per 100 kg.				BURMA RIJST Loonzein per cwt. f.o.b. Rangoon/Bassein		BOTER per kg.		KAAS Edammer Alkmaar Fabr. kaas gang exp. per 50 kg.		EIEREN Gem. not. Eiermijn Roermond p. 100 st.				
	f	%	Terminj- noteer. op 1 of 2 mnd.		La Plata Locoprijs		f	%	Terminj- noteer. op 1 of 2 mnd.		La Plata 1) Locoprijs		Herl. Ned.Ct.	Not.	f	%	Heffing Crisis Zuivel- Centr.	f	%	f	%		
			Rotterdam		La Plata				Rotterdam		La Plata 1)												
			f	%	f	%			f	%	f	%											
1927	237	110,2	171,50	89,3	176	87,1	12,47	102,5	13,82	110,1	14,75	109,3	6,83	104,5	11/3 1/4	2,03	98,4	—	—	43,30	95,0	7,96	99,3
1928	228,50	106,2	208,50	108,6	226	111,9	13,15	108,1	12,57	100,1	13,47	99,9	6,43	98,4	10/7 3/4	2,11	102,3	—	—	48,05	105,4	7,99	99,6
1929	179,75	83,6	196,50	102,1	204	101,0	10,87	89,4	11,27	89,8	12,25	90,8	6,34	97,0	10 6	2,05	99,4	—	—	45,40	99,6	8,11	101,1
1930	111,75	52,0	118,50	61,7	136,75	67,7	6,22	51,2	8,27	65,9	9,67	71,7	5,09	77,9	8 5	1,66	80,5	—	—	38,45	84,4	6,72	83,8
1931	107,25	49,9	78,25	40,8	84,50	41,8	4,55	37,4	4,65	37,0	5,55	41,1	3,09	47,3	5 6	1,34	64,9	—	—	31,30	68,7	5,35	66,7
1932	100,75	46,8	72	37,5	72,25	38,2	4,62	38,0	4,70	37,4	5,22	38,7	2,59	39,6	5 11 1/2	0,94	45,6	—	—	22,70	49,8	4,14	51,6
1933	107,25	32,5	60,75	31,6	68,50	33,9	3,55	29,3	3,75	29,9	5,02	37,2	1,84	28,2	4 5 1/2	0,61	29,6	—	—	20,20	44,3	3,71	46,3
1934	75,75	35,2	64,75	33,7	70,75	35,0	3,32	27,3	3,25	25,9	3,67	27,3	1,74	26,6	4 7 3/4	0,45	21,8	—	—	18,70	41,0	3,45	43,0
1935	68	31,6	56	29,2	61,25	30,3	3,07	25,3	3,87	30,9	4,12	30,6	2,07	31,7	5 8 1/2	0,49	23,7	—	—	14,85	32,6	3,20	39,9
1936	86	40,0	74,50	39,8	74	36,6	4,27	35,1	5,75	45,8	6,27	46,5	2,19	33,5	5 7 1/2	0,58	28,1	—	—	17,55	38,5	3,50	43,6
Jan. 1936	63,50	29,5	54	28,1	56	27,7	3,52	29,0	5,10	40,6	5,45	40,4	1,81	21,7	4 11 1/2	0,57	27,6	—	—	16,80	36,9	4,04	50,4
Febr. " "	64,50	30,0	52	27,1	55,25	27,4	3,40	27,9	4,92	39,2	5,22	38,7	1,89	28,9	5 2 1/4	0,61	29,6	—	—	17,37	38,1	3,37	42,1
Maart " "	69,75	32,4	56	29,2	59,50	29,5	3,50	28,8	4,92	39,2	5,22	38,7	2,03	31,1	5 7	0,46	22,3	—	—	17,70	38,8	2,69	33,5
April " "	70	32,5	58	30,2	64	31,7	3,45	28,4	4,85	38,6	5,17	38,4	2,10	32,1	5 9 1/4	0,44	21,3	—	—	16,82	36,9	2,49	31,0
Mei " "	72,25	33,6	59	30,7	63,75	31,6	3,17	31,6	4,65	37,0	5,12	38,0	2,11	32,3	5 8 3/4	0,47	22,8	—	—	18,75	41,1	2,52	31,4
Juni " "	71,50	33,2	60,75	31,6	66	32,7	3,45	28,4	4,62	36,8	5,05	37,4	2,12	32,4	5 8 1/2	0,57	27,6	—	—	20,20	44,3	2,69	33,5
Juli " "	74,75	34,8	65,75	34,2	71,75	35,5	3,65	30,0	5,15	41,0	5,62	41,7	2,06	31,5	5 7	0,60	29,1	—	—	19,35	42,5	2,91	36,3
Aug. " "	88	40,9	79,75	41,5	84	41,6	4,02	33,1	5,95	47,4	6,35	47,1	2,17	33,2	5 10 1/2	0,62	30,0	—	—	17,87	39,2	3,31	41,3
Sept. " "	88	40,9	79	41,1	85	42,1	4,40	36,2	6	47,8	6,50	48,2	2,22	34,0	5 11 1/2	0,58	28,1	—	—	16,25	35,6	3,63	45,3
Oct. " "	120,50	56,0	94,3	49,3	97,50	48,3	6,02	49,5	7,77	61,9	8,80	65,2	2,57	39,3	5 7 1/2	0,63	30,5	—	—	17,55	38,5	4,85	60,5
Nov. " "	121,50	56,5	89,75	46,7	89,50	44,3	5,72	47,1	7,27	57,9	8,55	63,4	2,46	37,7	5 5 1/4	0,70	33,9	—	—	16,07	35,3	5,15	64,2
Dec. " "	129	60,0	95,25	49,6	97	48,0	6,97	57,3	7,87	62,7	8,17	66,6	2,71	41,5	6 1 1/2	0,65	31,5	—	—	15,75	34,6	4,36	54,4
Jan. 1937	132	61,4	99,75	52,0	97,50	48,3	7,97	65,5	8,07	64,3	8,40	62,3	2,74	41,9	6 1 1/2	0,66	32,0	—	—	17,07	37,5	3,45	43,0
Febr. " "	129	60,0	102	53,1	100,50	49,8	8,72	71,7	7,92	63,1	8,25	61,1	2,62	40,1	5 10 1/4	0,69	33,4	—	—	18,75	41,1	3,81	47,5
Maart " "	133	61,8	104,25	54,3	106	52,5	9,02	74,2	8,72	69,5	9,15	67,8	2,57	39,3	5 9 1/4	0,68	33,0	—	—	18,82	41,3	3,86	48,1
April " "	149,75	69,6	110,75	57,7	115	56,9	10	82,2	9,40	74,9	10,17	75,4	2,72	41,6	6 3/4	0,69	33,4	—	—	16,45	36,1	3,05	38,0
Mei " "	144,40	67,1	107	55,7	110	54,5	10	82,2	8,92	71,1	9,72	72,1	2,64	40,4	5 10 1/4	0,71	34,5	—	—	17,32	38,0	2,89	36,0
Juni " "	148,75	69,2	99	51,6	105	52,0	10,15	83,4	7,52	59,9	8,95	68,3	2,63	40,3	5 10 1/4	0,74	35,9	—	—	19,82	43,5	2,98	37,2
Juli " "	149,25	69,4	108,25	56,4	111	55,0	9,85	81,0	8,57	68,3	9,97	73,9	2,68	41,0	5 11 1/4	0,77	37,4	—	—	20,15	44,2	3,74	46,6
27 Juli-3 Aug.	145,50	67,6	107,50	56,0	110,50	54,7	9,52	81,3	8,42	67,1	8,75	64,9	2,71	41,5	6	0,80	38,8	—	—	21	46,1	3,80	47,4
3-10 Aug. 1937	144,50	67,2	107,25	55,9	112,50	55,7	9,27	76,2	7,85	62,5	9,75	72,3	2,80	42,9	6 2 1/4	0,80	38,8	—	—	22,50	49,4	3,70	46,1
10-17 " "	142,50	66,3	109	56,8	114,50	56,7	9,27	76,2	7,82	62,3	9,65	71,5	2,94	45,0	6 2	0,78	37,9	—	—	21	46,1	3,65	45,5
17-24 " "	125,50	58,4	102,50	53,4	109,50	54,2	9,27	76,2	7,50	59,7	9,10	67,5	2,94	45,0	6 6	0,75	36,4	—	—	21,25	46,6	3,95	49,3
24-31 " "	124	57,7	106,50	55,5	112,50	55,7	9,22	75,8	7,47	59,5	8,90	66,0	2,93	44,9	6 6	0,80	38,8	—	—	21,25	46,6	4,10	51,1

1927	JUTE „First Marks“ c.f. Londen per Eng. ton		KATOEN						AUSTRALISCHE WOL in olie gekamd: loco Bradford per lb.						JAPAN. ZIJDE 13/14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.				RUBBER Stand. Ribbed Smoked Sheets loco Londen p. lb.												
	Herl. Ned.Ct.	Not.	Middling Upland loco New York per lb.			Super Fine C. P. Oomra Liverpool per lb.			Crossbred Colonial Carded 50's Av.			Merino 64's Av.			Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.	Herl. Ned.Ct.	Not.									
			f	%	cts.	f	%	cts.	f	%	cts.	f	%	cts.									f	%	cts.	f	%	cts.	f	%	cts.
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f
1927	442,38	103,4	36,10/-	43,8	93,1	17,60	36,7	102,1	7,27	133,8	96,8	26,50	244,9	104,8	48,50	13,55	105,8	5,44	93	140,2	105,0	93	140,2	18,50							
1928	445,89	104,2	36,16/11	49,8	105,8	20	37,9	105,5	7,51	153,8	111,2	30,50	259,7	111,1	51,50	12,60	98,4	5,07	54	81,4	107,5	52	78,4	10,25							
1929	395,49	92,4	32,14/3	47,6	101,1	19,10	33,2	92,4	6,59	127,2	92,0	25,25	196,5	84,1	39	12,28	95,9	4,93	52	45,2	5,87	50	45,2	8,57							
1930	257,97	60,3	21,6/9	33,6	71,4	13,50	19,7	54,8	3,92	81,9	59,2	16,25	134,8	57,7	26,75	8,50	66,4	3,42	30	22,6	3,12	15	22,6	3,12							
1931	192,15	44,9	17,1/7	21,1	44,8	8,50	20,1	55,9	4,28	60,9	44,0	13	109,0	46,6	23,25	5,97	46,6	2,40	15	22,6	3,12	15	22,6	3,12							
1932	146,86	34,3	16,18/-	15,9	33,8	6,40	19,5	54,3	5,39	42,5	30,7	11,75	79,7	34,1	22,25	3,87	30,2	1,56	12	18,1	3,37	5	18,1	3,37							
1933	128,63	30,1	15,12/2	17,4	37,0	8,70	16,8	46,8	4,91	48,9	35,4	14,25	96,9	41,5	28,25	3,21	25,1	1,61	11	16,6	3,25	5	16,6	3,25							
1934	115,85	27,1	15,9/9	18,3	38,9	12,30	13,6	37,8	4,37	51,4	37,2	16,50	95,8	41,0	30,75	1,92	15,0	1,29	19	28,6	6,25	5	28,6	6,25							
1935	134,52	31,4	18,11/8	17,6	37,4	11,90	17,7	49,3	5,87	42,2	30,3	14	84,5	36,2	28	2,41	18,8	1,63	18	27,1	6	5	27,1	6							
1936	142,61	33,3	18,6/8	19,0	40,4	12,10	18,2	50,7	5,60	44,3	39,3	16,75	108,6	46,5	33,50	2,71	21,2	1,73	25	37,7	7,75	5	37,7	7,75							
Jan. 1937	166,88	39,0	18,12/6	23,7	50,4	13	22,0	61,2	5,88	88,2	63,8	23,75	141,9	60,7	38	3,92	30,6	2,14	38	57,3	10,37	5	57,3	10,37							
Febr. " "	169,23	39,5	18,18/2	24,0	51,0	13,15	21,8	60,7	5,85	85,6	61,9	23	133,6	57,2	35,75	3,53	27,6	1,93	40	60,3	10,50	5	60,3	10,50							
Maart " "	174,86	40,9	19,9/1	26,6	56,5	14,45	23,3	64,8	6,25	88,6	64,1	23,75	138,9	59,4	37,25	3,59	28,0	1,96	44	66,3	12	5	66,3	12							
April " "	189,96	44,4	21,3/3	26,0	55,2	14,35	23,1	64,3	6,16	96,5	69,8	25,75	144,9	62,0	38,75	3,56	27,8	1,95	44	66,3	11,62	5	66,3	11,62							
Mei " "	201,20	47,0	22,7/6	24,3	51,6	13,35	22,7	63,2	6,04	97,4	70,4	26	142,9	61,1	38,25	3,25	25,4	1,78	38	57,3	10,25	5	57,3	10,25							
J																															

MIDDELEN EN GRONDSTOFFEN. (Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).

Jaar	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam			GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam			DEENSCH BACON middellaat No. 1 Londen per cwt.			BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.			CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland			KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.				SUIKER Witte krist.-suiker loco Rotterdam/A'msterdam per 100 kg		THEE N.-Ind thee-veiling A'dam Gem. Java- en Sumatrathee per 1/2 kg		Indicecijfer voedings- en genot-middelen	
	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%	f			%
	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Robusta	Superior Santos	cts.	%	cts.	%	cts.		%
1927	93	98.2	77.50	90.8	65.15	97.8	107/6	2.73	92.2	4/6	41.21	119.4	68/-	46.875	95.5	54.10	91.4	19.125	119.6	82.75	109.2	101.3			
1928	93	98.2	77.50	90.8	65.15	97.8	107/6	2.73	92.2	4/6	41.21	119.4	68/-	46.875	95.5	54.10	91.4	19.125	119.6	82.75	109.2	101.3			
1929	96.40	101.8	93.125	109.2	67.81	101.8	112/2	3.12	105.4	5/2	27.70	80.2	45/10	50.75	103.4	59.90	101.2	13	81.3	69.25	91.4	94.7			
1930	108	114.0	72.90	85.5	57.19	85.9	94/7	2.97	100.3	4/11	21.04	61.0	34/11	32	65.2	38.10	64.4	9.60	60.0	60.75	80.2	72.1			
1931	88	92.9	48	56.3	35.72	53.6	63/6	2.44	82.4	4/4	13.84	40.1	24/7	25	50.9	27.10	45.8	8	50.0	42.50	56.1	53.3			
1932	61	64.4	37.50	44.0	25.46	38.2	58/7	1.70	57.4	3/11	11.77	34.1	27/1	24	48.9	30.04	50.8	6.325	39.6	28.25	37.3	43.0			
1933	52	54.9	49.50	58.0	30.74	46.2	74/7	1.54	52.0	3/9	9.30	26.9	22/7	21.10	43.0	22.83	38.6	5.325	34.5	32.75	37.0	37.0			
1934	61.50	64.9	46.65	54.7	32.94	49.5	88/1	1.42	48.0	3/9 1/2	8.15	23.6	21/10	16.80	34.2	18.40	31.1	4.075	25.5	40	52.8	34.9			
1935	48.125	50.8	51.625	60.5	32	48.1	88/5	1.19	40.2	3/3 1/2	8.15	23.6	22/6	14.10	28.7	15.21	25.7	3.85	24.1	34.50	45.5	32.5			
1936	53.425	56.4	48.60	57.0	36.37	54.6	93/6	1.48	50.0	3/9 1/2	12.05	34.9	30/4	13.625	27.8	16.875	28.5	4.025	25.2	40	52.8	39.2			
Jan. 1936	44	46.5	50.875	59.6	32.09	48.2	88/2	1.41	47.6	3/10 1/2	8.49	24.6	23/4	13	26.5	15	25.4	4.325	27.0	39.50	52.1	35.4			
Febr. "	43.775	46.2	48.25	56.6	33.85	50.8	93/-	1.27	42.9	3/5 1/4	8.62	25.0	23/8	13	26.5	15.50	26.2	4.125	25.8	38.50	50.8	34.6			
Maart "	45.75	48.3	46.575	54.6	34.35	51.6	94/6	1.23	41.6	3/4 1/2	8.48	24.6	23/4	13	26.5	15.50	26.2	3.925	24.5	37.25	49.2	33.8			
April "	48.50	51.2	45.375	53.2	33.85	50.8	93/-	1.30	43.9	3/7	8.67	25.1	23/10	13	26.5	15.50	26.2	3.975	24.9	36.50	48.2	33.6			
Mei "	51.60	54.5	44.30	51.9	33.38	50.1	90/10	1.33	44.9	3/7 1/2	9.25	26.8	25/2	13	26.5	15.50	26.2	3.65	22.8	37	48.8	33.9			
Juni "	54.15	57.2	46.25	54.2	34.13	51.3	92/-	1.51	51.0	4/1 3/4	10.42	30.2	28/1	13	26.5	15.50	26.2	3.85	24.1	36.50	48.2	35.7			
Juli "	57.35	60.6	47.75	56.0	34.53	51.9	93/7	1.52	51.4	4/1 1/2	10.33	29.9	28/-	13, 12.5	26.7	15.50	26.2	3.70	23.1	36.25	47.9	36.5			
Aug. "	60.40	63.8	50.20	58.8	37	55.6	100/-	1.54	52.0	4/2	10.92	31.6	29/6	13	26.5	15.50	26.2	3.55	22.2	36.75	48.5	39.8			
Sept. "	61.05	64.5	51.875	60.8	37.25	55.9	100/-	1.51	51.0	4/1 1/2	12.20	35.3	32/9	13	26.5	17.50	29.6	3.475	21.7	37.50	49.5	39.2			
Oct. "	58.85	62.1	52.30	61.3	44.15	66.3	96/10	1.65	55.7	3/7 1/2	17.21	49.9	37/9	14.875	30.3	19.50	33.0	4.475	28.0	46.50	61.4	48.4			
Nov. "	59.1	62.9	49.875	58.5	40.73	61.2	90/-	1.69	57.1	3/8 1/2	17.42	50.5	38/6	15.25	31.1	20.50	34.7	4.575	28.6	48.50	64.0	48.0			
Dec. "	59.80	63.1	49.70	58.3	41.35	62.1	92/-	1.80	60.8	4/-	22.48	65.1	50/-	16.25	33.1	21.50	36.3	4.725	29.5	48	63.4	50.4			
Jan. 1937	64.60	68.2	52.75	61.8	41.22	61.9	92/-	1.81	61.1	4/- 1/2	24.50	71.0	54/8	16.75	34.1	22.125	37.4	5.575	34.9	50.50	66.7	52.0			
Febr. "	64.175	67.8	53.325	62.5	38.49	57.8	86/-	1.80	60.8	4/- 1/4	21.09	61.1	47/2	18.25	37.2	24	40.6	5.725	35.8	53.50	70.6	52.4			
Maart "	66.15	69.9	54.825	64.3	39.83	59.8	89/-	1.67	56.4	3/8 1/4	23	66.7	51.6	18	36.7	23.80	40.2	6.10	38.1	55	72.6	53.7			
April "	71	75.0	56.25	65.9	42.32	63.6	94/3	1.72	58.1	3/10	20.83	60.3	46/5	17.875	36.4	23.375	39.5	6.125	38.3	54.25	71.6	54.4			
Mei "	73.325	77.4	56.75	66.5	42.71	64.1	95/-	1.90	64.2	4/2 3/4	17.30	50.1	38/6	17.50	35.7	23	38.9	6.075	38.0	55	72.6	53.6			
Juni "	80.25	84.7	55.75	65.3	39.87	59.9	88/10	2.04	68.9	4/6 1/2	15.66	45.4	34/11	17.50	35.7	23	38.9	6.525	40.8	50.50	66.7	52.7			
Juli "	78.45	82.8	60.85	71.3	42.63	64.0	94/6	1.97	66.6	4/4 1/2	16.46	47.7	36/6	17.50	35.7	23	38.9	6.575	41.1	55	72.6	55.1			
27 Juli-3 Aug.	79.70	84.2	66	77.4	45.12	67.8	100/-	2.11	71.3	4/8	16.91	49.0	37/6	17.50	35.7	23	38.9	6.625	41.4	55.75	73.6	55.8			
3-10 Aug. '37	78.80	83.2	69	80.9	45.19	67.9	100/-	2.03	68.6	4/6	17.16	49.7	38/-	17	34.6	23	38.9	6.625	41.4	54.75	72.3	55.3			
10-17 "	78.70	83.1	67.50	79.1	47.45	71.3	105/-	2.26	76.4	5/-	17.98	52.1	39/9	17	34.6	23	38.9	6.625	41.4	54.75	72.3	56.0			
17-24 "	78.70	83.1	67	78.5	47.48	71.3	105/-	2.19	74.0	4/10	18.02	52.2	39/10 1/2	17	34.6	23	38.9	6.50	40.6	54.75	72.3	55.0			
24-31 "	75.30	79.5	68	79.7	45.17	67.8	100/-	2.03	68.6	4/6	17.28	50.1	38/3	17	34.6	23	38.9	6.125	38.3	54.75	72.3	54.4			

Jaar	GRENHOUT Zweeds ongesorteerd 2 1/2 x 7 per standaard			VUREN-HOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4.672 M³			KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam			COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam			GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, per longton c.i.f. Londen			LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam per 1960 kg			GOUDE cash Londen per ounce fine			Indicecijfer agrarische grondstoffen	Algemeen indicecijfer	Indicecijfer Indische uitvoer-producten
	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%	f		%			
	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.	Herl.	Ned.	Ct.	Not.				
1927	230.28	100.1	19	160.50	105.1	40.43	100.9	32.625	106.5	266.03	106.4	21.18/11	362.50	95.0	51.50	100.1	85/-	105.3	104.4	124.1				
1928	229.90	100.0	19	151.50	99.2	47.58	118.7	31.875	104.1	254.10	101.6	21.1/-	363	95.1	51.45	100.0	85/-	102.0	100.2	94.6				
1929	229.71	99.9	19	146	95.6	32.25	80.5	27.375	89.4	230.16	92.0	19	419.25	109.9	51.40	99.9	85/-	92.7	95.4	84.5				
1930	218.43	95.0	18	141.50	92.7	25.36	63.3	22.625	73.9	175.55	70.2	14	410.4	93.3	51.40	99.9	85/-	69.6	75.3	60.0				
1931	187.88	81.7	16	117.75	72.5	18.65	46.5	15.375	50.2	136.69	54.7	12	410.4	49.0	52	101.1	92/5	47.6	54.2	44.7				
1932	136.14	59.2	15	73.50	45.2	11.15	27.8	13	42.4	130.52	52.2	15	410.4	35.9	51.25	99.6	118/-	35.1	43.0	38.4				
1933	136.48	59.3	16	73.50	48.1	13.26	33.1	9.30	30.4	90.39	36.1	10	410.4	38.8	51.35	99.6	124/7	33.1	39.2	34.5				
1934	134.02	58.3	17	76.50	50.1	12.07	30.1	6.90	22.5	71.90	28.7	9	410.4	37.3	51.50	95.4	137/8	31.6	37.4	36.5				
1935	127.91	55.6	17	71.34	59.90	12.54	31.3	9.15	29.9	104.26	41.7	14	410.4	34.5	51.50	95.4	142/2	32.2	37.3	34.8				
1936	139.98	60.9	17	78.25	51.3	15.40	38.4	11.90	38.9	113.49	45.4	14	410.4	43.6	54.60	106.1	140/4	39.0	42.3	40.7				
Jan. 1937	181	78.7	20	118.75	77.8	21.50	53.6	20.625	67.3	145.04	58.0	16	410.4	52.8	63.45	123.3	141/8	55.1	56.3	58.5				
Febr. "	187.95	81.7	21	125	81.9	22.75	56.8	17.95	58.6	132.01	52.8	14	410.4	51.0	63.60	123.6	142/1	54.1	57.1	59.5				
Maart "	201.84	87.8	22	135	88.4	25	62.4	18.05	58.9	137.54	55.0	15	410.4	54.8	63.60	123.6	142/4	5						

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	14 Aug. 1937	21 Aug. 1937	23/28 Aug. 1937 Laagste	28 Aug. 1937 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8	1/10 1/8
Budapest 1)	Pen. p. £	25 1/2	25 1/2	24 1/2	25 1/2
Buenos Aires 2)	p. peso p. £	16.48 1/2	16.52 1/2	16.40	16.58
Calcutta	Sh. p. rup.	1/6 1/2	1/6 1/2	1/6 3/32	1/6 1/2
Istanbul ..	Piast. p. £	620	621	621	621
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 3/32
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1, 1 1/32	1/2
Lissabon	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/16
Mexico	\$ per £	18	18	17 1/2	18 1/2
Montevideo 3)	d. per £	28 1/2	28 1/2	27 1/2	28 1/2
Montreal ..	\$ per £	4.98 1/2	4.98 1/2	4.96 1/2	4.99 1/2
Rio de Janeiro 4)	d. per Mil.	3 1/8	3 1/8	3 1/8	3 1/8
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2	1/2 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2	2/4 1/2
Valparaiso 5)	\$ per £	128	130	130	130
Warschau ..	Zl. p. £	26 1/2	26 1/2	26 1/2	26 1/2

1) Offic. not. 10 Dec. 16 1/2. 2) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 16.12. 3) Offic. not. 12 Aug. 39 1/16; 17 Aug. 39 1/8; 18 Aug. 39 1/16; 25 Aug. 39 1/8; 26 Aug. 39 1/16. 4) Id. 11 Mrt. 1935 4 1/4. 5) 90 dg. Vanaf 28 Aug. laatste "export" noteering.

ZILVERPRIJS

Londen 1)	(N York 2)
24 Aug. 1937..	19 1/2
25 " 1937..	19 1/16
26 " 1937..	19 1/2
27 " 1937..	19 1/4
28 " 1937..	19 1/16
30 " 1937..	19 1/2
31 Aug. 1936..	19 1/16
27 Juli 1914..	24 1/16

GOUDPRIJS 3)

Londen
24 Aug. 1937....
25 " 1937....
26 " 1937....
27 " 1937....
28 " 1937....
30 " 1937....
31 Aug. 1936....
27 Juli 1914....

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	14 Aug. 1937	23 Aug. 1937
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandse Bank	f 87.758.455,27	f 85.389.549,78
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	" 45.807,90	" 250.767,78
Voorschotten op ultimo Juli 1937 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op de belastingen en op de vermogensbelasting	" —	" —
Voorschotten aan Ned.-Indië	" 20.228.366,86	" 14.824.663,55
Idem aan Suriname	" 11.559.740,31	" 11.706.569,94
Kasvord. weg. creditverstr. afh. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 106.097.739,66	" 106.293.954,43
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ...	" 34.572.220,90	" 46.331.406,35
Vord. op andere Staatsbedrijven 1) ...	" 4.425.982,81	" 4.785.982,81
Verstr. ten laste der Rijksbegr. kasgeldleeningen aan gemeenten (saldo) ...	" —	" —
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar ootrool verstrekt	" —	" —
Schatkistbiljetten in omloop	f 275.089.000,—	f 274.981.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 3.200.000,—	" 3.200.000,—
Zilverbons in omloop	" 1.107.886,50	" 1.107.237,—
Schuld op ultimo Juli 1937 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. l. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsb. alsmede op de bel. en op de vermogensbelasting ..	" 7.125.840,18	" 7.125.840,18
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.913.048,05	" 1.901.312,19
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioen f. 1) ..	" 14.083.524,81	" 11.283.110,05
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. 1) ...	" 159.825.401,42	" 158.436.585,78
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 15.000.000,—	" 15.650.000,—
Id. aan diverse instellingen 1)	" 118.138.132,29	" 118.785.289,56

1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	21 Aug. 1937	28 Aug. 1937
Saldo Javasche Bank	f 250.000,—	f 300.000,—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	" —	" —
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	" 15.824.000,—	" 10.092.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 7.000.000,—	" 7.000.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	" —	" —
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	" 1.914.000,—	" 1.914.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	" 1.227.000,—	" 725.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ...	" 500.000,—	" 500.000,—
Voorschot van de Javasche Bank	" 811.000,—	" 2.665.000,—
1) Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 28.228.000,—.		

SURINAAMSCH E BANK.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekening 1)
31 Juli 1937..	609	1.240	444	630	1.411
24 " 1937..	629	1.082	453	635	1.373
17 " 1937..	628	1.095	462	634	1.401
10 " 1937..	626	1.152	532	634	1.416
3 " 1937..	625	1.212	493	638	1.422
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluftp. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 30 Aug. 1937.

Activa.	
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	f 12.008.601,20
Hfdbk. f	457.155,94
Bijbnk. "	498.717,32
Ag. sch. "	12.944.474,46
Papier o. h. Buitenl. in disconto	" —
Idem eigen portef. f	2.526.000,—
Af: Verkocht maar voor debk. nog niet afgel. "	" 2.526.000,—
Beleeningen	
incl. vrsch. Hfdbk. f	144.230.068,68 1)
Bijbnk. "	3.509.927,45
in rek.-crt. Ag. sch. "	32.019.369,03
op onderp. f	179.759.365,16
Op Effecten	f 178.313.628,36 1)
Op Goederen en Spec. "	1.445.736,80
Voorschotten a. h. Rijk	" —
Munt, Goud	f 113.607.470,—
Muntmat., Goud ..	1.152.275.487,23
	f 1.265.882.957,23
Munt, Zilver, enz. "	18.766.922,50
Muntmat., Zilver ..	" —
	f 1.284.649.879,73 2)
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	41.911.809,81
Gebouwen en Meub. der Bank	4.600.000,—
Diverse rekeningen	9.815.105,40
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5 '32, S. No. 221) ..	10.193.915,19
	f 1.546.400.549,75
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefonds	4.338.707,82
Bijzondere reserve	6.600.000,—
Pensioenfonds	11.128.960,57
Bankbiljetten in omloop	852.364.415,—
Bankassignatiën in omloop	720.909,13
Rek.-Cour. { Het Rijk f 78.312.149,81	
saldo's: { Anderen " 571.081.246,73	
	649.393.396,54
Diverse rekeningen	1.854.160,69
	f 1.546.400.549,75
Beschikbaar metaalsaldo	f 683.585.191,41
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	1.708.962.980,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	" —
1) Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 65.883.125,—
2) Waarvan in het buitenland	" —

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dektings-perc.
	Munt	Muntmat.				
30 Aug. '37	113607	1.152.275	852.364	650.114	683.585	85
23 " '37	113607	1.152.275	821.963	678.100	685.495	84,4
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 1)	
30 Aug. 1937	12.944	—	179.759	2.526	9.815	
23 " 1937	12.908	—	177.458	2.526	8.767	
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509	

1) Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
28 Aug. '37 1)	132.510		198.700	73.190	23.754
21 " '37 1)	132.510		198.640	72.040	24.238
31 Juli 1937	116.574	17.096	195.197	72.428	26.620
24 " 1937	116.574	16.795	194.739	72.943	26.296
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842
Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Discont. o's	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dektings-percentage
28 Aug. '37 1)	4.740	80.380	67.670	49	
21 " '37 1)	4.480	78.790	68.310	49	
31 Juli 1937	5.449	11.568	56.043	63.628	50
24 " 1937	5.362	11.412	54.360	64.781	50
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

1) Sluftp. activa. 2) Cijfers telegrafisch ontvangen.